Poštarina plaćena u gotovom

ZAGREB

BROJ 12. PROSINAC 1938. GOD. VI.

Izlazi mjesečno. – Cijena godišnje za članove Din 40—, za nečlanove Din 50—. Pojedini brojevi Din 5·—

19858

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREPČANA

UREĐIVAO:

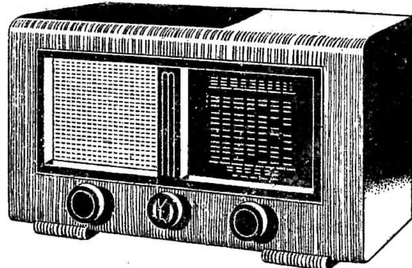
STJEPAN STIEGLER

gradski senator

GODINA VI.

1938.

SADRŽAJ

Sada je vrijeme, da kupite novi Radio-aparat

Kod stručne radiotehničke firme »RADIO-PETER« možete dobiti aparat kojeg želite. **Dodjite** u našu poslovnicu u **Baruna Jelačića** 4, te si izaberite jedan aparat, koji Vam se šalje na bezobvezan pokus.

RABLJENE Radio-aparate primamo pod račun najkulantnije.

Zastupstvo tvornice: MENDE, SABA, LÖVE i SIERA.

Popravke obavljamo stručno i sa garancijom.

„RADIO-PETER" ZAGREB
BARUNA JELAČIĆA ULICA BR. 4

Elegantni bit ćete ako kupujete

SVILU ŠTOF

i pribor

KOD POMODNE KUĆE

Lebinec *i drug*

Radićeva ul. 1

FUREŠ

KIRURGIJA

SANITETSKO I DENTALNO PODUZEĆE

Skladište sveukupnih potrebština za veterinare, liječnike, bolnice, higijenske zavode, zdravstvene ustanove i t. d.

ZAGREB

Ilica br. 28 — Tel. 94-43.

Haljinu iz svile i ostalih tkanina možete sami izraditi kad si nabavite krojačku lutku izrađenu po Vašem stasu. Te krojačke lutke proizvodi

„Baby"

proizvodnja lutaka i igračaka

Zagreb, Trakošćanska ul. 58

Poštanski pretinac 48. - Tel. 95-57.

Tražite besplatne ponude!

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREPČANA

BROJ 12. GOD. VI. PROSINAC 1938

August Šenoa

** 14. XI. 1838.*

Zagreb grade naša glavo
Zagreb grade štite naš
Zagreb grade naša slavo
Kao sunce ti nam sjaš.
Budi velik,
Jak ko čelik,
Tisuć ljeta slavan stoj!
Tko tu kliko ne bi:
Slava, slava tebi
Zagreb-grade divni moj!

Tako je pjevao naš veliki pjesnik August Šenoa, pokazujući time veliku ljubav za svoju Hrvatsku grudu, za svoj Narod i za svoj Zagreb u kome je ugledao svijetlo života da opet u njemu zatvori svoje oči i ode u najboljim godinama putem koji mu je odredila Providnost... Veliki pjesnik, dobar rodoljub znao je svoje plemenite misli i osjećaje prenijeti na papir, smjestiti ih u literarnu formu dajući tako veličanstven obol svom Hrvatskom narodu kojega je tako ljubio! On je učio narod svojim djelima, on je svojim pjesmicama ulijevao u njega milozvučne riječi, akorde o Ljubavi, Ljepoti i Dobroti. On je znao cijeniti život koji mu je bio poklonjen i zbog toga je bio pobožan u svojim mislima i djelima. Mnogi i mnogi njegovi stihovi postali su po svom mudrom značenju poslovicama koje nas uvijek sjećaju velikog našeg pjesnika. Njega nema više, nema ga više među ljudima, danas je ostalo od njega — Uspomena. »Da, da«, šaptalo mu je srce: »Mirno možeš svoje račune zbrojiti, poštenjak si na zemlji bio, bio si svoj!«

Svjetao primjer pravog pjesnika, narodnog čovjeka! Otišao je iz ove doline, a narodu svome je tako mnogo ostavio... toliko dobra učinio... I zato upravo danas stoljeće je jedno kako je prvi put udahnuo zrak Zemlje, čitav Hrvatski narod spominje se svog velikog sina i mi svi zajedno kličemo hvala budi i slava velikom hrvatskom pjesniku Augustu Šenoi!

Ž. S.

Prof. Dr. Eugen Sladović: (Nastavak)

KOMUNALNA KULTURNA POLITIKA

Kad se govori o općini u vezi s upravom, pravnim poretkom i umjetnosti, valja spomenuti, da je moderni pravni život doveo do izgradnje imaterijalnoga prava, koje je naročito izraženo u autorskom pravu, i razvitka kulturnoga upravnog prava.[25]) Uprava i umjetnost ne nalaze se u nikakvoj oprečnosti. To vrijedi i za komunalnu upravu. Svakoj je umjetnosti potreban posrednik. To posredovanje na umjetničkom području pozvana je da vrši politička samouprava u što većoj mjeri. Među kulturne zadaće spada i spomenuto održavanje (njegovanje) lijepe vanjske slike grada. Općinska zadaća u vezi s umjetnosti kao upravna zadaća predstavlja most između umjetnika i naroda, a pri tome pomažu općini i društva za unapređivanje umjetnosti i druge kulturne organizacije. Zadaće općina na umjetničkom području eventualno su (već prema njezinoj snazi, kulturnom stanju i sl.) čednije od državnih zadataka, ali su jednako važne, jer bez njih ne mogu stanovnici općine doći do umjetnosti. Dovoljno je u tom pogledu prolistati povijest pojedinih većih gradova, koja nam pokazuje, da gradovima pripada najbogatija prošlost upravo u vezi s umjetnosti i tek promjene, koje su u najnovije vrijeme nastale u vezi s preudešavanjem privrede na tvornički rad i razvitkom trgovine kao međuspone između proizvodnje i potrošnje, prekinule su za čas staru povezanost između umjetnika i gradova.[26]) Općina nalazi se kao most koji spaja umjetnika, koji stvara umjetnička djela, s narodom (građanstvom), koji ljubi i cijeni umjetnost. Općina spada po svom naravnom pozivu među glavne nosioce kulturne politike, a samoupravi je zadaća da približi umjetnike i narod (građanstvo).

[25]) Dr H. S. Ziegler: Kunst und Recht. (Deutsches Recht. Herausgegeben vom Reichsführer der NSRB Dr Hand Frank. Berlin. 8. Jahrgang, Heft 13—14. od 15. VII. 1938., str. 270.—271.).

[26]) Otto Marcus: Bildende Kunst und deutsche Städte (Zeitschrift für Kommunalwirtschaft. Berlin. XXII. Jahrgang. Nr 2 od 25. I. 1931., str. 57.—63.).

Spominje se radi primjera da će Društvo francuskih književnika krajem ove godine po drugi put podijeliti književnu nagradu grada Parisa (grand prix littéraire) u iznosu od 25.000 Fr. U godini 1938. podijelit će se ova nagrada pjesniku. Kod toga valja osim okolnosti, da gradska općina u Parisu na taj način pomaže književno stvaranje, uvažiti, da ova nagrada nema samo materijalni značaj (pomaganja siromašnih književnika), nego i u još većoj mjeri moralni značaj, jer pobuđuje ogroman interes čitalačke publike za nagrađeno književno djelo. U godini 1937. podijeljena je prvi put takva nagrada romanopiscu za ukupan njegov književnički rad. No to nije jedina književna nagrada u Francuskoj, nego samo jedna od mnogobrojnih. Tako postupaju i druge države, kao primjerice Italija, Njemačka (nagrada državnog vođe i kancelara Hitlera od 100.000 RM) u kojima pored države i mnoge važnije općine raspisuju nagrade za unapređivanje književnoga (umjetničkog) stvaranja.

Komunalna kulturna politika mora nastojati da kod pomaganja umjetnika postupa po mogućnosti apsolutno objektivno tako, da ne pravi razlike između pojedinih umjetničkih grana niti između ovih ili onih umjetničkih orijentacija. Odlučan mora biti samo izbor između dobrih i zlih umjetnina, jer je umjetnosti svrha da se unosi u narod. No zato moraju i umjetnici naći put k narodu da se na taj način uspostavi potrebno razumijevanje naroda po umjetnicima i umjetnika po narodu.

Kultura i privreda (privredno i socijalno stanje) usko su povezane tako, da između njih opstoji uzajamni odnos. To ne znači, da bogat narod na materijalnim dobrima mora imati visoku kulturu, ali iskustvo pokazuje, da ju siromašan narod jedva može stvoriti. Bolji privredni i socijalni uvjeti života podižu životni standard i povećavaju kulturne potrebe, a bolje privredno stanje omogućuje njihovo zadovoljavanje. Što više raste opća prosvjeta i obrazovanost i što su zdravije privredne i socijalne prilike u određenoj narodnoj i državnoj zajednici, to jače raste broj građana, koji sudjeluju u kulturi uopće, a umjetnosti napose. Tko živi oskudno, jedva dospijeva da uzdigne pogled u više kulturne sfere. Komunalna politika mora nastojati da na svom području stvori povoljne privredne uvjete, jer ovi izravno služe za unapređivanje duhovne kulture.

2) kazalište.

Općine su nadalje pozvane da napređuju sva pitanja, koja su u vezi s kazalištem i kazališnom umjetnosti.[27]) Ta je spoznaja danas svakom jasna pa ju za to nije potrebno opsežno dokumentirati. Kazalište je možda iluzija, ali podjedno i božanska hrana duše, koja predstavlja potrebu za održanje duševne egzistencije modernog čovjeka upravo onako kao što mu

[27]) Dr Gustav Astmann: Das Theatergesetz vom 15. V. 1934. nebst Durchführungsverordnung. Berlin. 1935., str. 1. i sl.

je potrebna hrana, odijelo i krov nad glavom za njegovu fizičku egzistenciju. Tko to može nijekati, i koliko imade kulturno izobraženih ljudi, koji o tome nijesu uvjereni?! Uvid u povijest kazališta pokazuje, da glumci, kazališni kostimi, maske i kulise predstavljaju posrednike između čina (zbilje) i sna i da drmaju zakonima zemaljske sile teže, jer uvode gledaoce u daleku i šarenu sferu iluzija, koja na njih prisiplje čar onoga, što često nije svagdašnje ni obično. Upravo taj čar, koji donosi kazališna umjetnost, trebamo danas svi, koji kroz dan radimo s puno briga. Preko kazališnih dasaka prelaze ispred gledaoca stoljeća i historija, dnevni život, i kruta realnost, ljudske strasti, nevolje, jadi i veselje. Razumljivo je, da kazalište može vršiti kulturnu misiju, koja mu pripada u narodu, samo ako mu se osigura život i suvremeni rad.[28]) Razvitak filma, radia i gramofona ispunio je kazalište novim sadržajem i znatno proširio njegovo djelovanje, sve je to uzrokovalo nove socijalno-političke i pravne momente,[29]) ali time nije umanjena (nego u mnogom povećana) vrijednost kazališta, jer u njemu gledaoci gledaju živo umjetničko djelo (umjetničku kreaciju). Sve te pojave, koje su nastale s razvitkom moderne tehnike, postavile su ali s druge strane kazalište u položaj, u kojemu je često sa utakmicom (sutakmičarima) sa svim njezinim nepovoljnim posljedicama. Upravo u takvoj situaciji potrebno je unapređivati i pomagati umjetnička nastojanja i kulturnu misiju kazališta, jer ovo ne može djelovati bez znatnih i stalnih subvencija. Unapređivanje kazališne umjetnosti i kulturne zadaće uopće ne može se spojiti s pojmom »poslovnog kazališta«, kao ni sa zahtjevom birokratiziranja i komercijaliziranja. O tome nema dvojbe da najbolju i najzdraviju podlogu t. zv. kazališne privrede predstavljaju dobre kazališne predstave. Ali često nije ni to dovoljno, jer moderna publika u mnogom traži mjesto čiste i svete umjetnosti puku zabavu (kitsch).[30]) No s druge strane mogu nedovoljne organizatorne ili privredne mjere kazališne uprave upropastiti i najbolje kazalište. Sve te brige, koje muče kazališne umjetnike, mogu olakšati i skinuti općine, koje posvećuju potrebnu pažnju kazalištima, koja djeluju na njihovom području. Komunalna kulturna politika mora nastojati da kazalištima pruži svaku moguću pomoć. To vrijedi naročito za općine, koje se nalaze u glavnim gradovima, koji daju pravac kulturnom stremljenju čitavog naroda. Za to mora primjerice grad Zagreb kao glavni grad

[28]) Dr Horvat, Brenning Horst: Die Aufgaben der unteren Verwaltungsbehörden im Theaterwesen. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 31. Jahrgang. Nr 15. V. 1937., str. 288.—291.)

[29]) Paul Dienstag und Alexander Elster: Handbuch der deutschen Theater-, Film-, Musik- und Artistenrechts. Berlin. 1932.

[30]) Die Grundlagen der Theaterwirtschaft. Anordnung über Preise für Theatereintrittskarten. (Der Deutsche Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 30. Jahrgang. Nr 18. od 15. IX. 1938., str. 632.—633.).

Hrvata posvećivati veliku pažnju hrvatskom narodnom kazalištu, jer ovo nema samo lokalni značaj. Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu posjećuju gledaoci iz sviju hrvatskih pokrajina i svi upiru u nj svoje poglede. Hrvatski narod ne može se ni zamisliti bez kazališta, koje u svakom pogledu predstavlja jaki izričaj hrvatske narodne kulture. Danas je više nego ikad potrebno hrvatsko kazalište održati na visokom niveau-u, pobuditi za nj interes grada i sela, te mu osigurati izvedenje kulturnog programa. To je pitanje i kulturnog prestiža prema inozemstvu. Kao primjer spominje se, da u Njemačkoj oko 80% kazališta spadaju među komunalne institucije i da ukupni izdaci gradskih kazališta iznose okruglo 65 milijuna RM, od koje se svote samo 25 milijuna RM podmiruje od redovitih kazališnih primitaka, dok oko 36 milijuna RM moraju pokrivati općine iz svojih prihoda (ostatak od 4 milijuna RM podmiruje se subvencijom od države i zemalja).

Time što je napose naglašena skrb komunalnih tijela za kazališnu umjetnost nije ničim umanjena dužnost države da iz financijalnih sredstava, koja pritječu iz poreza sviju porezovnika, osigura dostojnu potrebnu dotaciju za izdržavanje glavnih narodnih kazališta u državi. To vrijedi i kod nas. Hrvatsko narodno kazalište bilo je uvijek predmet naročite pažnje hrvatskog naroda, koji je uvijek vrlo osjetljivo reagirao na njegovo nedovoljno dotiranje sa strane države iz općih državnih financijalnih sredstava. Hrvatski narod traži, da njegovo narodno kazalište ostane uvijek na dostojnoj visini u skladu sa suvremenim kulturnim potrebama. Razumljivo je da se to ne može oživotvoriti bez dovoljnih materijalnih sredstava ni uz najveće žrtve i požrtvovnost glumaca-umjetnika.

Često se iznose prigovori, da je slabom odzivu publike prema kazalištu i drugim umjetničkim manifestacijama mnogo krivo novinstvo i novinska kritika. Odnos između novinstva i umjetnosti je složen i mnogostran. Novinstvo i umjetnost dotiču se u mnogim pitanjima. Novinstvu je dužnost da javnost informira o stanju, razvitku i uspjesima različitih grana umjetnosti, napose o radu kazališta. Kod toga pozvano je novinstvo da u formi kritike iznese opažanja stručnjaka odnosne umjetničke grane. Novinstvo predstavlja javno mišljenje[31]) i njegovu javnu govornicu, pa mu se zato ne može oduzeti mogućnost kritike. No prateći novinsku kritiku stiču mnogi čitaoci uvjerenje, kao da između novinstva i umjetnosti opstoje visoki nepremostivi zidovi nesporazumaka, nerazumijevanja i nepovezanosti. Takvo shvaćanje ne uvažuje pojam umjetnosti, odnosno pojam i zadaću novinstva, pa se za to mora zabaciti. Zadaća je novinstva da pomogne što šire otvoriti vrata hrama umjetnosti da u nj može unići što veći broj iz što širih krugova

[31]) Dr Eugen Sladović: Moderna štampa. (Hrvatska Smotra. Nacijonalni, socijalni i književni mjesečnik. Zagreb. Godina V., broj 12. za prosinac 1937., str. 686.).

naroda. Novinstvo i umjetnost moraju po svom biću, — jer oboje djeluje za javnost, — harmonizirati. Novinstvo mora primjerice nastojati da stvarajućem nadarenom umjetniku pribavi što šire područje općeg priznanja, koje zaslužuje, jer to za nj znači trajan poziv na još bolje i dublje umjetničko stvaranje. Novinstvu nije zadaća da à tout prix vrši nepravednu i uništavajuću kritiku, nego da nadarene mlade sile savjetuje, pomaže i unapređuje poput dobrog prijatelja, i da svojim izvještajima nastoji široku javnost upoznati s njihovim umjetničkim nastojanjima, odricanjima, patnjama, djelima, radom i uspjesima. Zadaća je novinstva da umjetnike ohrabruje. Novinstvo mora pomagati umjetniku (koji svoju snagu crpi iz svoje nadarenosti i narodnog vrela) i narodu (koji tvorevinu ili umjetnički uspjeh umjetnika prima kao izričaj svoje narodne kulturno-duševne osobitosti). Novinar, koji raspolaže s pravim umjetničkim shvaćanjem, ne će nikad nastupati kao diktatorski samovoljni sudac, koji izriče apsolutne uništavajuće i porazne osude, ali ni pravi umjetnik ne smije nastupati kao neobjektivan pristrasan kritičar novinstva. Umjetnost i novinstvo služe narodu zbog toga spadaju zajedno njihova volja za radom i djelovanjem. Fantazija, iznalaženje novih ideala i moć formiranja predstavljaju svojstva, koja mora imati pravi novinar jednako kao i prvi umjetnik, bez obzira na to da li im je oruđe govorena ili pjevana riječ, glumačka igra, isklesani kip, paleta ili pero. Umjetnik i novinar rade u istoj atmosferi, a često ih spaja i ista sudbina, jer su dnevno izloženi u svom radu svjetlu široke javnosti. Umjetnost izvodi se iz glagola »umjeti«, a umjećem moraju raspolagati i umjetnici i novinari, jer u protivnom ne mogu očekivati uspjeh. Kod toga je samo istina, da jedno ne mogu učiniti ni umjetnik ni novinar t. j. učiniti da bude svakom pravo, jer to je umjetnost, koju ne zna nitko. No novinstvo mora s ljubavi prilaziti k umjetnosti, jer onda oboje ne služe samo jedno drugome, nego čitavom narodu;

3) g l a z b a.

Među dalje važne grane komunalne kulturne politike spada njegovanje glazbe, i to u pogledu održavanja glazbenih koncerata i unapređivanja domaće narodne glazbe i glazbenih autora,[32]) pomaganja mladića i djevojaka, koji su glazbeno nadareni,[33]) izgradnje glazbenih dvorana, davanja pogodnosti za propagiranje glazbene umjetnosti na općinskom području, glazbenih stipendija, nagrada za glazbenike i sl. I u vezi s glazbom ističe

[32]) Dr Willy Hofmann und Dr Wilhelm Ritter: Das Recht der Musik. Eine erläuternde Darstellung der für das musikalische Urheberrecht geltenden Gesetze, Verordnungen und Anordnungen. Leipzig. 1936.

[33]) Dr Hans Wolf: Begabtenförderung im Konzertwesen. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. 32. Jahrgang. Berlin. Nr 14. od 15. VII. 1938., str. 466.—570.).

se, da je narodna umjetnost vrelo svake umjetnosti. Glazbenici su onda najjači, kad se služe narodnom glazbom i narodnim motivima, koji izlaze iz geniusa narodne pjesme naročito seljačkog svijeta, koji je bogat narodnom tradicijom. Upravo radi toga može i mora općina najbolje propagirati glazbenu kulturu. Hrvatski narod obiluje krasnim narodnim glazbenim umotvorima. Komunalna kulturna politika može mnogo doprinijeti, da se to narodno blago sačuva i njeguje. Kod toga treba pomagati pojedince i društva (naročito glazbena društva, filharmonije), koja se intenzivno bave glazbenom kulturom;

4) muzeji, arhivi, kronike.

Muzeji, arhivi i kronike predstavljaju dalje područje rada komunalne kulturne politike. Arhivi služe za poznavanje historije općina.[33]) Za to mora svaka općina posvećivati osobitu pažnju općinskim arhivima i u njima čuvati historičko arhivalno blago. Lijepo je kazao veliki hrvatski pjesnik »Na prošlosti budućnost se snuje...«. To vrijedi i za osnivanje i izdržavanje općinskih muzeja.[34]) Ovamo spadaju naročito muzeji za umjetnost. Skrb za muzeje predstavlja živu kariku komunalne kulturne politike, koja povezuje umjetnost s općinom i njezinim stanovnicima. Općine moraju nastojati da njihovi muzeji odgovaraju po svojoj vanjštini i unutarnjem uređenju savremenim muzealnim zahtjevima. U tom pogledu može kao primjer poslužiti demokratska Švicarska, u kojoj se provodi posebna muzealna politika, koja se razvija u skladu s općim kulturnim životom prema političkoj i etničkoj strukturi pojedinih krajeva države, t. j. nejedinstveno i nešematički (posve decentralistički) prema akcentuiranim regionalnim osobitostima. Kao što su švicarski kantoni posve autonomni u kulturnim pitanjima, tako se smatraju i gradovi kao zasebni i samostalni kulturni centri, koji imaju svoju vlastitu tradiciju, koja je duboko ukorijenjena u društvenom i javnom životu. Zbog toga je skrb za muzeje u Švicarskoj uvjetovana sa specifičnim kulturnim životom većih gradova (općina) i ovisna o privrednim sredstvima, koja u tu svrhu doprinose gradovi (općine) i uži krug prijatelja umjetnosti. U Švicarskoj pojavljuje se vrlo rijetko izravan utjecaj države na osnivanje komunalnih muzeja ili na njihovu historičku ili savremenu orijentaciju. U mnogim švicarskim općinama opstoje muzeji za umjetnost (zavodi za izlaganje umjetnina) s poluprivatnim značajem ali s opće korisnom svrhom. Kao primjer državnoga umjetničkog zavoda spominje se javna zbirka umjetnosti u Basel-u, a kao gradski institut navodi se

[34]) Zelten: Gemeindliche Archive (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 31. Jahrgang. Nr 12. od 15. VI. 1937., str. 55.).

[35]) Dr Zimmermann: Das Heimatswesen als Kommunalpolitische Aufgabe. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 31. Jahrgang. Nr 24. od 15. XII. 1937., str. 709.—713.).

muzej za umjetnost i povijest u Genf-u, koji naročitu pažnju posvećuje modernoj (prvenstveno švicarskoj) umjetnosti u skladu s konzervativnom značaju zapadne Švicarske. Ostalim većim umjetničkim muzejima rukovode privatna društva, koja primaju subvenciju od odnosne općine. Ovamo spada primjerice Züricher Kunstgesellschaft (izdržaje Kunsthaus kao zavod za sakupljanje i izlaganje), kojemu grad Zürich daje godišnji prinos od 40.000 Fr za upravne troškove i 23.000 Fr za sabirni fond; gradska općina zastupana je s tri svoja reprezentanta u društvenoj upravi.

Kronike i njihovo čuvanje važni su za istraživanje komunalne historije[36]).

5) historički spomenici.

Među važne djelatnosti komunalne kulturne politike spada čuvanje historičkih narodnih kulturnih spomenika. Pod pojam kulturnih spomenika spadaju svi predmeti, čije je održanje potrebno radi javnog interesa zbog njihove kulturne, znanstvene ili povijesne važnosti, odnosno radi drugih njihovih osobitosti[37]). Mnoga zakonodavstva, koja reguliraju komunalnu samoupravu, izričito statuiraju čuvanje spomenika kao njezinu dužnost[38]). Kod toga valja odijeliti inventarizacijonu upravu od skrbi za čuvanje kulturnih spomenika, jer potonja mora se voditi stručnjački. Općina treba da u tom pogledu sarađuje sa stručnjacima za čuvanje starina, koji nijesu ni komunalni činovnici ni gradski zastupnici. Takav stručnjački savjet uključuje u sebi veliku moralnu vrijednost, a izlazi iz ljubavi za domorodni kraj i njegove kulturne spomenike, pa za to može uvijek korisno ispuniti praznine i opažanja birokratskog opažanja. Razumijeva se samo sobom, da čitav taj rad pretpostavlja bogatu djelatnost u pogledu izrade umjetničko-pjesničkih i arhivalnih podloga, a za to s njima zajedno pretstavlja obogaćenje opće narodne znanosti umjetnosti u koliko se ova tiče kulturnih spomenika, njihovih stvaraoca, graditelja, arhitekta i umjetnika.

6) knjižnice.

Među dalje kulturno-političke zadaće općina spada osnivanje i izdržavanje knjižnica[39]). Ovamo spadaju u prvom redu pučke knjižnice i čitao-

[36]) F. Zimmermann: Ortschronik und Heimatsforschung. (Die Landgemeinde. Ausgabe B. Bayern. Der Bayerische Bürgermeister. Einziges praktisches Organ des Deutschen Gemeindetages für ländliche Selbstverwaltung in Bayern. 27. Jahrgang. München. Nr 12.—13. od 25. VI.—10. VII. 1938., str. 203.—204.). — Dr Paul Th. Hofmann: Wege der künftigen Stadtgeschichtsschreibung. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. 31. Jahrgang. Nr 23. od 1. XII. 1937., str. 669.—673.).

[37]) Dr Hartmann: Zum Schutz der vorgeschichtlichen Denkmale. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 30. Jahrgang. Nr 8. od 15. IV. 1936., str. 282.—226.).

[38]) Dr Weidmann: Die deutsche Gemeindeordnung vom 30. I. 1935. Zweite Auflage. Berlin. 1937., str. 453.—456.).

nice, koje podiže i izdržaje općina. Takve knjižnice (čitaonice) predstavljaju u mnogom važno pomagalo za građane, koji su željni znanja i duševne zabave[40]). U tom pogledu ne smiju općine štediti[41]). To vrijedi u punom opsegu za hrvatske općine. U našoj javnosti bilo je opetovano istaknuta kulturna funkcija knjižnice i kulturna važnost hrvatske knjige za narod. U svrhu proširenja knjiga priređuju se posebni sajmovi knjiga, i to napose u vezi s kulturnim tjednima, da se na taj način približe knjige i publika. Takva kulturna propaganda pomaže pored toga i onaj dio narodne privrede, koji se bavi tiskanjem knjiga (knjigotiskare), odnosno nakladničkim i knjižarskim poslovima. No to je samo materijalna korist, koja nastaje od takve kulturne propagande. Moralna je korist sadržana u pomoći i poticajima, koje odatle crpe književnici, čije se knjige kupuju. Knjiga je za sve ljude našeg vremena po svojoj bitnoj funkciji važno sredstvo za oplemenjivanje srca, spoznaju, proširenje znanja, razveseljenje duha i duševne užitke, a omogućuje sudjelovanje čitaoca u mnoštvu egzistencija izvan njihovog bivstva. Knjiga omogućuje jačanje narodne svijesti, upoznavanje narodne prošlosti i sadašnjosti, jednako kao i bolju ocjenu narodne budućnosti. O tome nema sumnje, da knjiga ne predstavlja jedino sredstvo za predobivanje pojedinih članova određenog naroda za narodnu i političku borbu, ali otvara oči i pomaže orijentaciju. Postavlja se pitanje, da li je danas svakome kod nas otvoren put do knjige i književnosti tako, da svatko može naći knjige, koje su mu potrebne. Mnogi putevi vode književnosti. U tome nam pomažu nakladnici, knjižari, stručno novinski kritičari i knjigotiskari, jer svi ovi doprinose svoj udio da knjiga izvrši svoje funkcije u narodnom organizmu. No kod toga često se pričinja domorodcima, kao da su javna samoupravna tijela najmanje uvjerena o toj kulturnoj funkciji knjige i o svojoj kulturno-političkoj dužnosti, koja je s njome u vezi[42]). Općine treba da produkciju književnog stvaranja pomažu različitim sredstvima kao primjerice osnivanjem knjižnica (čitaonica) i pomaganjem (subvencijama) književnika, raspisivanjem književnih nagrada, podjeljivanjem stipendija za književni studij i sl. Jednom riječi općine moraju svoje nastojanje s time u vezi upravljati prema pomenutoj spoznaji, jer samo na taj način može

[39]) Dr Dähnhardt: Volksbücherei und Gemeinde. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 30. Jahrgang. Nr 5. od 1. III. 1936., str. 161.—163.).

[40]) Dr Zimmermann: Das Volksbüchereiwesen als wichtige Gemeindeaufgabe. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. 29. Jahrgang. Nr 22. od 15. XI. 1935., str. 711.—714.).

[41]) Hans Hoffmann: Kulturabbau und Büchereien mit Berücksichtigung mittlerer und kleinerer Städte. (Zeitschrift für Kommunalwirtschaft. Berlin. XXIII. Jahrgang. Nr 7.—8. od 10. IV. 1933., str. 283.—287.).

[42]) Dr Schuster: Die Lage des deutschen Büchereiwesens. (Der Gemeindetag. Zeitschrift für deutsche Kommunalpolitik. Berlin. 27. Jahrgang. Nr 11. (Nr 5. neue Folge) od 20. XI. 1933., str. 505.—507.).

knjiga izvršiti bitnu svoju funkciju kod mladoga i starog, muškog i ženskog radnika i seljaka, vojnika i činovnika, privrednika i rentijera.

7) botanički i zoološki vrtovi.

Komunalna kulturna politika mora skrbiti za unapređivanje naravnoznanstvenog istraživanja, koja su usko povezana s gradskim botaničkim i zoološkim pitanjima. U tu svrhu nije dovoljno samo čuvanje, izdržavanje i povećavanje muzealnog blaga iz područja naravoslovlja, biologije i geologije, nego i osnivanje i izdržavanje komunalnih botaničkih i zooloških vrtova. Statistika o posjećivanju zoološkog vrta u Zagrebu pokazuje najbolje interes građana za tu kulturno-političku instituciju. Ova pitanja moraju se rješavati u suradnji s priznatim stručnjacima, jer se na taj način mogu postići najviši mogući uspjesi.

U novije vrijeme održavaju se u mnogim državama i kod mnogih naroda **kulturni tjedni,** koji predstavljaju pokušaj da se s novim formama unapređuje kulturan život. Na kulturnim tjednima nastoji se provesti pojačano povezivanje sviju članova u narodnu zajednicu. To nastojanje ne operira toliko s krilaticama i parolama, koliko s posredovanjem i doživljajem duševne i umjetničke vrijednosti. Kod mnogih naroda sabiru se iskustva u vezi s takvim priredbama, koja poprima stalan značaj. Nastoji odgojno djelovati na široke narodne slojeve i privući pojedince narodnoj kulturi. Svrha je takvim priredbama in ultima linea da od organizacija — od kojih sastoji narodan život, a koje su u znatnoj mjeri mehaničkog značaja — stvori organizam. Narodnoj zajednici ne može se zapovijedati kultura, jer se kultura uopće ne može diktirati ni umjetno stvarati jednostavnim kalamljenjem tuđih klica. Svaka spremnost na percepciju određene narodne kulture i svaka reakcija na njezin stvaralački smisao osniva se na vlastitoj odluci, koju stvara svaki član odnosne narodne zajednice sam za sebe na osnovi osobne odgovornosti pred samim sobom i svojom narodnom zajednicom. Tu se usko povezuje odnos između kulturne politike i kulturne svijesti. Narodi, koji su zapostavljeni, bune se protiv nepravedne podjele materijalnih dobara i vrednota. No takvi zahtjevi postavljaju se usporedno s naravnim zahtjevima imaterijalnog značaja, koji se tiču moralnog vladanja i ćudorednosti na političkom sektoru. Takvi zahtjevi postavljaju se i na području duhovne kulture, a predstavljaju socijalan zahtjev za pravednom podjelom duhovnih vrednota unutar samoga narodnog organizma. Narod kao cjelina traži da mu se omogući sudjelovanje u tvorevinama i tečevinama i tečevinama duha, koje narodni genije nijesu stvorili za izabrane pojedince, nego za čitavu narodnu zajednicu. S time u vezi naglašuje se, da priroda nije sposobnost kulturne apercepcije duševnih i umjetničkih vrednota podijelila prema klasama ni privilegijima po krvi i rodu. O tome nema dvojbe, da se nijedan narod ne može istovremeno posve jednakomjerno obrazovati i prosvijetiti, tako da su svi njegovi članovi prožeti

jednakom težnjom za kulturnim uživanjem. No uza sve to potrebno je svima onim članovima naroda, koji teže za duhom i umjetnosti, omogućiti duševno participiranje na kulturnim tečevinama, tako da mogu uživati u ljepoti duha i umjetničkog izražaja sve viših stepenica narodne kulture. U tom krugu treba da se kreće i komunalna kulturna politika u širem i plemenitijem smislu. Oživotvorenje tih tendencija omogućuje da se zatrpava jaz, koji dijeli narod od njegove inteligencije, i selo od grada, da na taj način ukloni zapreke, koje su nakon izmaka srednjeg vijeka priječile jedinstvo u znaku duha i umjetnosti. U srednjem vijeku bio je veliki dio naroda isključen od sudjelovanja na proizvodima duha i umjetnosti. Moderno vrijeme polazi protivnim putevima, a jedno od sredstava, kojima nastoji oživotvoriti pomenuto jedinstvo, predstavljaju kulturni tjedni, kojima je svrha da djeluju poput odgojnih pomagala i da stvore osnove za duševne i umjetničke doživljaje za sve članove naroda, odnosno da svim članovima naroda omogući sudjelovanje kod manifestacije kulturne tradicije i kulturnog napretka. Tu svrhu ne može postići nijedan pojedinac, ali ju može oživotvoriti zajednica, općina. Duševno mora se tek spoznati i unutarnje proživjeti prije nego se pretoči u forme i djela, koja će plodonosno utjecati na odgoj i formiranje naroda. S pukim oduševljenjem i osjećajem, koje plane poput nagle vatre ali brzo utrne, ne može se tu ništa postignuti, jer kulturna politika mora ljude osvjedočiti, i u tome je njezina misijonarska misija. Tu predleži davanje i primanje, t. j. uzajamni utjecaj. Na kulturnim tjednima, koji su ispravno organizirani i vodjeni, gubi se značaj puke vanjske organizacije, jer njihov utjecaj prodire u unutarnjost. Za to kulturni tjedni ne služe samo pojedincima ili određenim socijalnim skupinama, nego svim članovima narodne zajednice, kojima omogućuju sudjelovanje na tečevinama i idealima vječne struje narodnog duha i umjetničkog stvaranja.

U vezi sa spomenutim kulturnim tjednima priređuju se i izložbe knjiga za propagiranje narodne književnosti. Knjiga je osobito važna za kulturnu i političku samostalnost svakog naroda. Knjiga je barometar narodnih duhovnih potreba, a što se knjiga više traži to je bliža i plodnija saradnja između inteligencije i širokih slojeva naroda. Knjiga je vjeran drug i savjetnik. Knjiga je neophodna potreba svakoga kulturnog čovjeka. Knjiga je naročito ogledalo i čuvar narodnog jezika. Jezik je važniji od ustava, jer narod može stvoriti novi ustav i preko noći promijeniti stari, ali novi jezik ne može stvoriti nikakvim zaključkom! Narod, koji nema jezika, nema ni domovine, nego samo nastan ili prolazno sjedište. Narod ne drže zajedno ni gore, ni rijeke, ni šume, ni oranice, — i ako sve to zajedno sačinjava »lijepu našu domovinu« — nego jezik. I naš hrvatski jezik je pun snage i izražajne forme pa možemo ponosno kazati, da ima malo jezika s tolikim bogatstvom izražavanja. No da se književno i jezično blago proširi u narodu, da narod u književnim proizvodima duha upozna i vidi sam sebe, svoje

slabosti i mane, kao i svoje krijeposti i snagu, potrebno je knjigu unijeti u najšire slojeve pučanstva. Tome bez sumnje mnogo doprinose kulturni tjedni pa ih zato moraju pomagati i naše općine. Komunalna politika mora pri tome sarađivati s općim narodnim i kulturnim društvima kao primjerice s Maticom Hrvatskom, Društvom sv. Jeronima, Hrvatskim Napretkom i drugim kulturnim društvima, koja unapređuju hrvatsku književnost.

Kad ističemo hrvatski narodni duh, svjesni smo, da je mnogostrano sastavljen iz nasljedstva prosvijetljene zapadne Evrope. Unutar evropske zajednice naroda upravlja hrvatski narod s kulturnom baštinom, koju je preuzeo od svojih djedova, a u kojoj se zamjećuju utjecaji antike, kršćanstva, islama, slavne i bolne političke prošlosti, renaissance, humanizma, umjetnosti i modernih znanosti. Mnogostrane struje formirale su sadanji duševni život hrvatskog naroda i dalje ga determiniraju. Iz mnoštva neprekidnih utjecaja svega duševnoga i umjetničkog života, koji dan za danom donose nove pokušaje i uspjehe, valja iznaći trajne vrednote. Ovdje se otvara široko područje rada za kulturnu politiku. Kulturni tjedni sabiru sve odnosne spoznaje, kulturnu tradiciju i nova nastojanja, iznoseći sve javno pred čitav narod.

Kulturni tjedan postizava pored direktne kulturne svrhe i indirektnu privrednu (turističku) materijalnu svrhu, služi za upoznavanje pripadnika istog naroda iz njegovih različitih krajeva i učvršćuje narodnu svijest.

Glede hrvatske narodne kulture **obvezuje grad Zagreb,** kao glavni grad sviju Hrvata, njegova bogata prošlost u sadašnjosti i budućnosti da ispuni one zadaće, koje su mu historički postavljene, a koje odgovaraju njegovoj intelektualno hrvatskoj osobitosti. Svi ti momenti zahtjevaju od grada Zagreba stvaralačku kulturno-političku djelatnost u mnogo većoj mjeri od ostalih hrvatskih gradova, jer je on u mnogom pogledu pozvan da prednjači. U mjeri i opsegu, u kojoj gradu Zagrebu uspije svojom kulturnom politikom privući što veći broj stanovnika i građana na uživanje stvorenih i sabranih kulturnih dobara, naći će bez sumnje saradnje, odjeka i priznanja u građanstvu i cijelom hrvatskom narodu. Sud građanstva je najbolja svjedodžba o uspjehu i vrijednosti kulturnog djelovanja gradskog poglavarstva.

Grad Zagreb nastojao je uvijek iz vlastite snage vršiti različite kulturne akcije, a povijest pokazuje da je u tom pogledu njegovo mjesto jedinstveno u vijencu ostalih hrvatskih općina u prošlosti. Dovoljno je iz novije povijesti spomenuti hrvatsko sveučilište, akademiju znanosti i umjetnosti, ekonomsko-komercijalnu visoku školu i dr.

Grad Zagreb mora nastojati, da kulturnom djelovanju samih građana pruži nove poticaje i da privuče što šire krugove građana kulturnoj saradnji da se na taj način probude i ožive kulturne stvaralačke sile, održe priznata stvorena kulturna dobra (vrednote) i kulturnim stvaraocima postave zadaci,

koji će po njihovim djelima sadanju epohu hrvatske stvarnosti u očima našeg potomstva označiti kao epohu kulturnog stvaranja.

Razvitak grada Zagreba spojen je s riješenjem velikih kulturno-građevinskih zadataka, a to pruža mnogo mogućnosti za kulturne stvaraoce (arhitekte, kipare, slikare, umjetni obrt i dr.). Treba nastojati da privredni razvitak omogući već u skoroj budućnosti provedenje programa, koji je postavljen u vezi s komunalnom kulturnom politikom.

Na kraju godine

Evo svršavamo šesto godište naše omiljele revije »Zagreb«, koja je među našim građanima simpatično primljena i svi ju rado čitaju. Mi hvalimo na ovom shvaćanju naših društvenih ciljeva i molimo Vas, da naša nastojanja i u buduće svojski poduprete! Vjerujemo da će te među prijateljima poraditi da se naš glasnik još i više proširi.

Ujedno Vas molimo, da nam sva Vaša opažanja u pogledu komunalnih problema izvolite saopćiti u vidu članaka koje ćemo najpripravnije uvrštavati. Nas sviju je sveta dužnost, da poradimo na srećnu budućnost našeg hrvatskog Zagreba.

Naš rodni grad alem kamen je u kruni naše domovine Hrvatske, njegova svjetla prošlost i ponosni stav njegovih građana zalogom je njegove još i veće i ljepše budućnosti.

Ovim mislima svršavamo naš rad u ovoj godini nadajuć se da će nam buduća donijeti mnogo sreće i sunca, da, dugo očekivanu vječnu slobodu . . .

Ing. Ferdo Šega:

ZAGREB – SREDIŠTE TURIZMA

Naše »Društvo Zagrepčana« vršeći svoju dužnost, da poduzima sve, što bi bilo u korist napredka i procvata našega iznad svega dragoga rodnoga Zagreb-grada, uzelo si je i u zadaću da sa svoje strane podupre i hrvatski, a napose naš zagrebački turizam, te o tom stavi odlučujućima svoje dobronamjerne predloge. Naša »Revija« je već donesla o tom i drugih lijepih misli i predloga, pa ćemo u tom smislu nastaviti.

Mi Hrvati, a napose mi Zagrepčani moramo već jednom postati i biti si svijesni, da naš Zagreb-grad ima sve preduvjete da postane središte hrvatskoga turizma. Zagreb-grad na željezničkom čvorištu, postaje veza izmedju Istoka i Zapada, te sve više i jače privlači turiste, koji putuju na Balkan ili na Jadran. Time Zagreb vrši ujedno i službu važnog turističkoga prelaznoga središta, jer zbog svojega položaja opskrbljuje turistima ostala naša turistička područja. Taj Zagrebu povoljan položaj, obzirom na saobraćajne prilike, svakako je važan preduslov za razvoj našeg turizma, ali su još od veće važnosti i drugi elementi, koji daju Zagrebu turističko privlačivi značaj. Uloga koju je Zagreb vršio u svojoj povjesti sa svojim povjesno-prosvjetnim spomenicima slavne hrvatske prošlosti, privlači ne samo stranca, koji je željan upoznati naš narod i našu domovinu, već i domaće žitelje željne da razgledaju na vrelu vidljive dokaze naše neprolazne kulture iz slavne prošlosti.

Ne samo neprocjenjive vrijednosti sakupljene u muzejima: etnografskom, arheološko-historijskom, gradskom, obrtnom i prirodoslovnom, nego i cijeli gradski predjeli, kao starodrevni Grič i Gornji Kaptol, Kaptol sa svojim starim palačama i velebnom Stolnom Crkvom, daju Zagrebu neobičnu turističku privlačivost. Škole, sveučilište, akademija, knjižnica, crkve, kazalište i umjetničke priredbe upodpunjuju uz navedene preduslove važnost Zagreba sa gledišta t. zv. kulturnog i umjetničkoga turizma.

Jelačićev trg i gradska tržnica i tržišta sa nigdje drugdje vidjenim živopisnim hrvatskim narodnim nošnjama naših stasitih seljaka i dražesnih seljakinja iz Gračana, Šestina, Markuševca, Čučerja, Posavlja i dr., posebna je privlačivost za strance, koji su željni upoznati naše narodne običaje, našu povjest i naš život i našu kulturu.

U poslijeratnom razvoju trgovine, industrije i bankarstva dovinuo se Zagreb i do gospodarsko-privrednog središta svih hrvatskih pokrajina. U vezi s tim činjenicama porasla je i važnost različitih privrednih priredaba, koje su se uspjele afirmirati u medjunarodnom privrednom svijetu, jer su time dobile naročito značenje za razvoj prometa stranaca. Suvišno bi bilo

isticati koliko brojno domaće i strano općinstvo privlače u naš Zagreb priredbe Zagrebačkoga Zbora, sajmovi vina, izložbe stoke, obrtničke izložbe i ljetos priredjene još nevidjene ljepote na izložbi hrvatskog Jadrana.

S toga je razumljivo, da taj t. zv. trgovački turizam zauzima prvenstveno mjesto u prometu stranaca.

Iz gornjega letimičnoga prikaza vidimo, da Zagreb kao rijetko koji drugi grad ima cijeli niz preduslova potrebnih da privuče k sebi posjetioce u velikim množinama. Zadaća je Gradskoga turističkoga odsjeka, da spomenute elemente, koji već postoje na shodan način racionalno iskoristi za ciljeve što intenzivnijeg razvoja turizma. Svi uslovi su ovdje, samo ih treba organizirati i izraditi.

Nu napredak našeg turizma ne ovisi samo o radu Gradskoga turističkoga odsjeka, nego svi zainteresirani moraju doprinesti svoj dio za taj rad. U tom radu moraju zajednički sudjelovati svratištari, gostioničari, trgovci i industrijalci u opće svi privrednici, jer povišenjem prometa stranaca svi će imati velike koristi od toga.

Dakako, da je u prvom redu dužnost Gradske uprave, da sve preduzme kako bi se podigao i usavršio promet stranaca. Svakom putniku, svakom strancu treba dati prilike, da mu ostane prvi utisak kada stupi na staroslavno tlo grada Zagreba, za uvijek nezaboravan. Kao najvažnije predlažemo, da se u blizini glavnog kolodvora sagradi odgovarajući »Turistički dom« po uzoru vanjskih »Cursalona«. U taj »Turistički dom« treba smjestiti Gradski turistički odsjek, propagandni i obavjestni odsjek, školu za izobrazbu pomoćnog turističkog osoblja, odsjek za organizaciju ekskurzija i razgledanje grada, a kao najvažnije stalnu turističku izložbu sa slikama svih krajeva lijepe naše Hrvatske domovine.

Sve prostorije moraju dakako biti dekorirane sa hrvatskim narodnim vezovima, a isto tako sve pokućtvo ima biti u hrvatskom narodnom slogu.

Treba i organizirati uvodjenje jedne stalne autobusne službe za razgledanje grada za strance kao i za domaće goste.

Turistička izložba ili muzej morao bi sadržavati diorame, miniature, reljefe, lijepe slike i fotografije, male modele i figurine pojedinih naših mjesta, gradova, sela, predjela, spomenika, zgrada, prirodnih ljepota, folklora, umjetnina, starina, hotela, pensiona itd.

Trebalo bi tu dokumentaciju porazdijeliti na racionalan način u nekoliko glavnih vrsta:

a) Planinarstvo sa planinarskim predjelima.

b) Plaže i morska kupališta.

c) Ljetovališta i zimovališta.

d) Ljekovita mjesta.

e) Lov, ribolov, šport i druge zabave.

f) Umjetnine, starine, kulturne i privredne vrijednote itd.

Mape, zemljovidi, diogrami itd. popraćeni točnim objašnenjima, morali bi upućivati goste i posjetioce u pogledu klime, sezone, saobraćajne prilike (avioni, željeznice, autobusi, automobili itd.), kako se najbrže i najlakše dolazi do dotičnih mjesta i u najpovoljnije vrijeme.

Evo to su naše misli i naši predlozi kako da podignemo naš hrvatski turizam, kojemu ima biti središte dični naš Zagreb-grad.

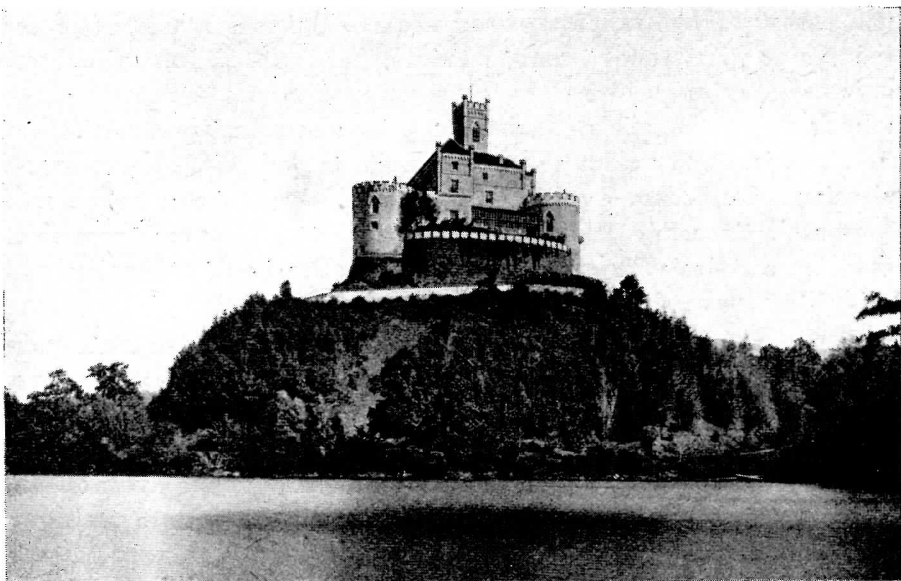
U prvom je redu dužnost svih nas Hrvata, a napose Zagrepčana, posjećivati svoje prelijepe hrvatske krajeve i u toj svojoj zemlji trošiti svoj novac, jer samo tako ćemo moći pomoći svojem od svega zla napaćenom narodu. Dužnost nam je da i upoznamo sve krajeve naše domovine, jer svaki kraj njezin zadiviti će nas i mi ćemo doći do osvjedočenja, da nijedna država, nijedan drugi narod ne posjeduje takve nigdje vidjene prirodne krasote, kao što to ima naša prędraga Hrvatska. I možda da nije tako lijepa ne bi pohlepni osvajači kroz vijekove nastojali, da ju osvoje, da ju zarobe. Svi osvajači i oni najsilniji, propali su, jer se svijestan naš narod mogao vjerujući u sebe i svoju budućnost, odhrvati i skršiti moć i jakost i onih najjačih i najvećih, ali je pri tom naš narod materijalno trpio i stradao, treba mu oporavka. Ne prekoračujmo bez najveće nužde i potrebe naše stare granice Hrvatske. Skupimo se u tom svi, stisnimo svoje redove i trošimo svoj novac samo i uvijek u svojoj domovini. Mi moramo biti svijesni i odlučni, to i provadjati!

Ivan Ulčnik:

TRAKOŠĆAN I VARAŽDINSKI MUZEJ

U rujnu mjesecu priredilo je naše društvo izlet, koji će svima ostati u lijepoj uspomeni. Uz prirodne krasote našeg Zagorja, izletnici su se upoznali i sa dvije naročite znamenitosti, koje zauzimlju odlično mjesto u hrvatskoj povijesti. Put nas je vodio u stari ali ponosni dvorac Trakošćan i drevni grad Varaždin.

U dva udobna autobusa, poduzeća »Jadran ekspress« otputilo se u nedjelju 11. rujna, rano u jutro oko 60 članova s obiteljima u smjeru sesvetske ceste. Za dobro raspoloženje na putu zadužio nas je naš »maršal« puta g. Slavoljub Sova.

Grad Trakošćan nakon obnove. Po Standlovoj fotografiji.

Po vijugastoj cesti uspinjali smo se na romantični Laz, od kuda se skoro zaustavismo na starom hrvatskom prošteništu Mariji Bistrici. Tu su članovi sudjelovali kod svete mise, koju je u pobočnoj kapelici Sv. Josipa odslužio nas gost franjevac otac Vincencije Basta.

Nakon mise ostavismo Bistricu i krenusmo preko brdovitog Zagorja, ove uvijek krasne naše Švice u Trakošćan. Ovdje smo najprije razgledali prekrasan dvorski park sa jezerom.

Povrh parka uzdiže se nekada tvrdi grad Trakošćan, koji je sada pretvoren u prekrasan dvorac. Tu stanuje njegov sadanji vlasnik grof Ivan Drašković s obitelju, kada se u našim krajevima nalazi. Trakošćan je svakako najljepša građevina koja je ostala iz doba sredovječne hrvatske prošlosti. Istina je, da je mnogo toga na njemu promijenjeno, ali je ipak dosta od starine sačuvano, naročito u donjem dijelu građevine.

U predvorju dvorca održao je sakupljenom članstvu društveni potpredsjednik Ivan Ulčnik kratko predavanje o prošlosti grada Trakošćana i prisutne upoznao, kako je taj grad nastao i tko su mu bili gospodari.

Kasnije ćemo u kratko prikazati povijest obitelji grofa Draškovića te grada Trakošćana, a sada ćemo preći na opisivanje znamenitosti i umjetnosti, koje smo prigodom razgledavanja dvorca vidjeli.

U grad se ulazi preko mosta, koji visi na lancima. Most se pomoću vijka može dizati. Nad ulaznim gradskim vratima uzidan je veliki kameniti grb obitelji Drašković. U ulaznom hodniku nalazi se porazmješteno staro oružje, kojim se je Trakošćan kroz vijekove borio i branio svoje stare zidine. Tu su stari topovi, lunte i taneta. Sačuvana je topovska bomba, koja je pala kraj grofa Jurja Draškovića u ratu protiv Madžara god. 1848 i malo da ga nije raznijela. U visokom prizemlju nalazi se dvorska knjižnica. Tu je izložena velika slika rodoslovlja iz god. 1668. Na rodoslovlju povjesnim redoslijedom, sve do danas, uslikane su slike u obliku medaljona, muških i ženskih članova obitelji Draškovića. Po porodičnom običaju uslikan je na rodoslovlju svaki član porodice Drašković tek nakon smrti. Od živućih članova slike u gradu uopće ne smije biti.

Na slici rodoslovlja po strani vidi se, kako je Trakošćan u staro doba izgledao. Viteška soba puna je obiteljskih slika. Tu vidjesmo i mačeve iz doba francuskog cara Napoleona I. i turskog sultana Murata IV. Usput smo došli u dvorište u sredini grada, gdje se nalazi stari zdenac, dubok oko 20 metara. Taj zdenac služi kao cisterna. Prekrasna je velika dvorska blagovaonica. U toj dvorani visi staro mletačko zrcalo u ovalnom pozlaćenom okviru. Zrcalo se polupalo god. 1898. prigodom pada sa zida, pa su se tom zgodom polupale mnoge velike čaše (bilikumi), koje su bile ispod zrcala smještene. Na mjestima gdje manjka staklo, naslikano je na svili razno cvijeće.

U jednoj spavaonici vidimo sliku grofice Julije Drašković u narodnoj zagorskoj nošnji.

Na mjestu, gdje je bila stara gradska kapela, nalazi se sada mala blagovaonica. Sadanja dvorska kapela nalazi se na obronku preko samog dvorca. U jednoj sobi nalaze se slike svih časnika, koji su služili u vojsci hrvatskog bana Ivana grofa Draškovića[1]). Na hodnicima vise lovački trofeji.

Na žalost posjetiocima nisu pristupačne sobe u drugom i trećem spratu, gdje također imade mnogo lijepih stvari velike povjesne i umjetničke vrijednosti, pa to nismo vidjeli.

Nakon razgledavanja Trakošćana odvezli smo se u Varaždin, da razgledamo tamošnji gradski muzej i gradsko groblje.

Po dolasku u Varaždin zaustavili smo se u restauraciji Grand hotel Novak, gdje je bio priređen zajednički objed. Naše je članstvo bilo ugodno iznenađeno, jer je na čelu velike blagovaone bio izvješen veliki grb grada Zagreba (u obliku našeg društvenog znaka), što je označivalo da se tu nalaze Zagrepčani. Dvorana je bila iskićena zelenilom i hrvatskim zastavama.

Za vrijeme objeda pozdravio je članove potpredsjednik Ivan Ulčnik, te je naročito istaknuo, da su Zagrepčani došli u stari Varaždin, koji je nekada bio sijelo Hrvatskog sabora i vlade, dakle preteča Zagreba, kao kasnijeg hrvatskog političkog središta. Za vrijeme objeda došao je predsjednik varaždinskog muzealnog društva profesor Krešimir Filić, kojeg je članstvo srdačno pozdravilo. Gosp. Filić je u ime Varaždinaca pozdravio Zagrepčane, te se izjavio najspremnijim, da nam pokaže varaždinske znamenitosti. Nadalje je nazdravljen otac Vincencije, kojem se je članstvo zahvalilo na odsluženoj misi jutarnjici. Časni otac je zanosnim riječima odgovorio.

[1]) Ivan V. grof Drašković posvetio se vojničkom zvanju. Kao časnik ratovao je u Ugarskoj protiv četa buntovnika Rakocija. God. 1708 imenovan je generalom. Tadanji ban Ivan Palfi predstavi ga iste godine Hrvatskom Saboru kao zapovjednika hrvatske narodne vojske. Godine 1712 bijaše Ivan grof Drašković c. k. savjetnik, predsjednik kraljevske komore i veliki župan vukovarski i baranjski. Iste godine zauzimlje se na Hrvatskom Saboru, za primitak pragmatičke sankcije sklopljene sa kraljem Karlom III, po kojoj su i ženski članovi habsburške loze mogli da zasjednu na prestolje Ugarsko-hrvatskih kraljeva. God. 1716 ratovao je Drašković protiv Turaka. Za ovo uspješno ratovanje kralj ga imenuje c. kr. komornikom i savjetnikom ratnog vijeća. Kako je već bio namjesnik banske časti bude godine 1732 promaknut na bansku čast, te mu ujedno kao podmaršalu bude podjeljeno zapovjedništvo krajine Varaždinske. Prigodom ustoličenja u bansku čast 17 veljače 1732 pokloniše mu hrvatski staleži bansku zastavu, na koju je Ivan grof Drašković položio bansku prisegu. Kod tog čina obavio je crkveni obred zagrebački biskup Ivan Branjug. Tom zgodom bude na Draškovićevom gradu Klenovniku održavana velika svečanost, koja je uz obilnu gozbu potrajala više dana. Bilo je prisutno cijelo hrvatsko plemstvo i ostali dostojanstvenici, a došli su i plemići iz susjedne Štajerske.

Ivan grof Drašković oženio se dva puta. Najprije sa Katarinom groficom Csaky, a drugi puta sa Katarinom groficom Brandis. Ova mu rodi tri sina i tri kćeri.

Ivan grof Drašković bio je obljubljen i u narodu, pa je njegova nenadana smrt pobudila veliku opću žalost. Umro je u drugoj godini banovanja na 4 siječnja 1733. Sahraniše ga u varaždinskoj isusovačkoj crkvi. (Priopćeno po knjizi Ivana Kukuljevića-Sakcinskog: »Povijest porodice Draškovića-Trakošćanskih«. Zatim po djelu Stjepana pl. Beloševića: »Županija Varaždinska i grad Varaždin«).

Nakon svršenog objeda pošlo je članstvo u gradski muzej, koji se nalazi u starom gradu. Tu je profesor Filić držao malo predavanje o prošlosti staroga grada. Moramo priznati, da Varaždincima treba izraziti svaku čast i priznanje, jer imadu mnogo smisla za svoje starine, što se vidi po radu oko sačuvanja staroga grada. Žrtvama varaždinskog građanstva popravljen je stari grad, a njegove prostorije prekrasno su preuređene za gradski muzej. Prigodom proslave tisuć-godišnjice Hrvatskog Kraljevstva otvoren je varaždinski muzej na 16. studenoga 1925.

Stari varaždinski grad, gdje se nalazi gradski muzej.

Mi prisutni Zagrepčani postidili smo se, kad smo vidjeli koliko taj mali Varaždin imade ljubavi i požrtvovnosti da sačuva svoju prošlost i da je javnosti prikaže. Jest varaždinski gradski muzej imade svoj pravi stan! Kako dugo će još čekati zagrebački gradski muzej da dobije svoje odgovarajuće prostorije, da se makne iz onih vlažnih i mračnih prostorija u Umjetničkom paviljonu, koje više sliče na neki podrum, u kojem izloženi predmeti polagano ali sigurno propadaju?!

A sada da opišemo što smo vidjeli u varaždinskom Gradskom muzeju.

U gotskoj kuli iz 16. vijeka izloženi su brončani topovi iz dobe Ferdinanda I., te jedan manji iz god. 1643. U jednoj dvorani izložene su slike velikog župana: Imbre Josipovića, bana Kolomana Bedekovića, bana grofa Khuena, velikog župana Rubida, te Ivana Nepomuka Erdödya.

Vidimo numizmatičku zbirku novaca, koji je nađen na području

Varaždina. Tu se nalazi bidermajerski salon obitelji Polanski-Ožegović, te kut Vatroslava Jagića.

U velikoj dvorani prije zapuštene, a sad obnovljene, gradske kule, nalaze se stare cehovske ladice i barjaci. Tu je razno staro obrtničko oruđe, osobito licitarski kalupi. Ova dvorana imade galeriju, koja je izrađena iz starih gradskih greda. Ima tu cehovskih privilegija i listova iz

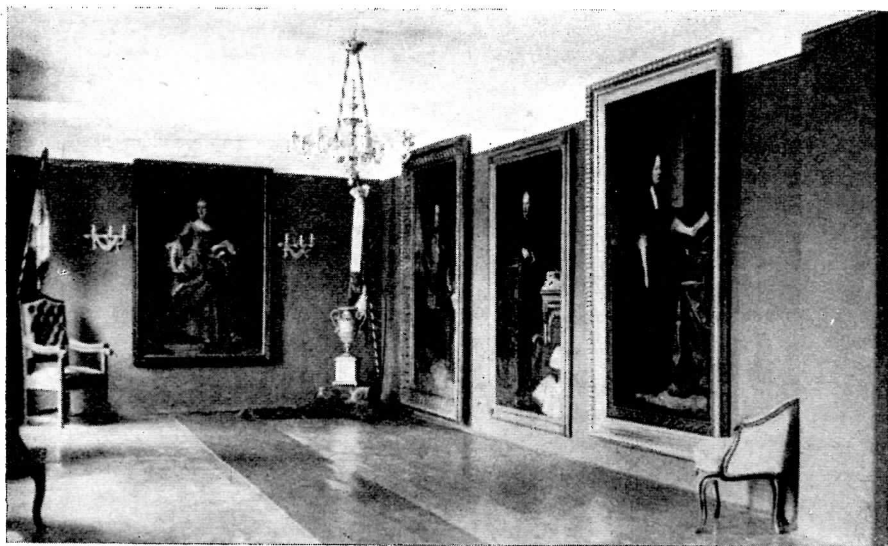

Jedna stara građanska soba u varaždinskom gradskom muzeju.

najstarijih vremena, koje su pisane u hrvatskom jeziku, akoprem je tada vladao latinski ili njemački jezik. Tu se vide lijepi cehovski lusteri, koji su u staro doba visili po raznim crkvama.

U posebnoj sobi nalazi se zbirka adoptivnog Zagrepčana Gustava pl. Koritića. Ova zbirka je tipičan primjer građanske ugledne obitelji. Pojedine predmete obitelj Koritić nije kupila u svrhu nekog sabiranja.

Oni su došli u kuću tijekom dalekih i dalekih decenija, pa zato imadu naročitu muzealnu vrijednost. Velika je šteta da ti predmeti jednog Zagrepčana ne rese zagrebački gradski muzej, već varaždinski. Zašto se je to dogodilo? Piscu ovih redaka kazao je pokojni banski savjetnik Gustav Koritić, mjesec dana prije svoje smrti (umro 30. ožujka 1937. u Ulici Pavla Radića br. 70), da bi svoje stvari najrađe poklonio zagrebačkom gradskom muzeju, ali samo u onom slučaju, ako će taj muzej imati za to zgodne, suhe prostorije. Ako toga ne će biti, onda je već oporučno odredio da njegovu ostavštinu preuzme gradski muzej u Varaždinu. Upitan, zašto je baš odabrao Varaždin, Koritić je odvratio, da Varaždin od svih hrvatskih gradova imade jedini lijepo uređen muzej, a izim toga je njegov otac u tom gradu kao činovnik vrlo ugodno služio. Uslijed toga je i njemu taj grad ostao u lijepoj uspomeni.

Dvorana varaždinskog gradskog muzeja sa velikim historijskim slikama.

Slučaj pokojnog Koritića je ozbiljna opomena mjerodavnim činbenicima zagrebačke Gradske općine, da se pitanje toliko potrebnih novih prostorija Gradskog muzeja što prije riješi. Svako odlaganje je štetno. Mi u Zagrebu imademo još dosta starih uspomena, koje bi se za budućnost dale spasiti i sačuvati, samo treba prostorija, da se sakupe i spreme. Požurimo se, jer bi se moglo dogoditi, da se slučaj ostavine Gustava Koritića ponovi.

Pregledavajući dalje varaždinski muzej vidjeli smo krasno uređenu sobu s gotskim pokućtvom i starim kaminom. Na hodnicima vise slike

starog Varaždina iz raznih doba. Osobito je zanimiva zbirka starih varaždinskih ljekarna. Ističe se uršulinska sa starim vratima, ljekarničkim suđem i prešom. Ukusna je soba u kojoj se nalazi barokno pokućtvo varaždinskih porodica Ritz-Platzer. Tu je peć iz god. 1861. Lijepa i dosta velika zbirka nekadanje krapinske keramike. Na hodniku su uspomene varaždinske streljane. (A gdje su od zagrebačke?! Op. u.) Osobito lijepo uščuvana je stara Gradska kapelica Sv. Lovre sa starim željeznim vratima i barjacima.

U posebnoj dvorani sačuvan je stolac velikog župana varaždinskog. Tu su slike prošlih varaždinskih ličnosti. Varaždinski gradski muzej imade lijepo uređenu knjižnicu, koja sadrži mnoga lijepa povijesna djela. Svakako je i to lijep napredak.

Osobitu pažnju zaslužuju dvije zagorske seljačke sobe iz starog doba. One podavaju potpunu sliku nekadanjeg toplog seljačkog doma. Vidimo da su zidovi prosto pobijeljeni, a i ponešto zakađeni. Po zidovima vise zemljani peharčeki, tanjuri, čuture, na polici se razmjestilo ostalo zemljano i drveno suđe. Strop je zbit od neistruganih dasaka, ispod kojih se protegoše debeli drveni tramovi. Sve je već crno od starine i dima. U jednom kutu je visok krevet, kraj njega dječja »zibaljka«. U protivnom kutu smjestila se velika zemljana peć zelene boje, a oko nje klupe za razgovor »pri toploj pečički«. Podalje stoji tkalački stan, koji jedini je našeg Zagorca nekada odijevao. Dakako u sredini sobe je hrastov stol, kojeg su noge na križ. Oko stola poredani su stolci, čiji su naslonjači izrezani u obliku srca. Gledajući ove seljačke sobe, obuze nas ugodno sjećanje na našeg nezaboravnog Zagorca Juricu Prejca, koji da proslavi seljački dom spjevao je i uglazbio toliko voljene pjesme: »Vu plavem trnaci mi hiža stoji« i »Peharček moj«. Mnogi prisutni nisu se mogli oteti tom ugodnom čuvstvu i tiho zagunđaše »Vu plavem trnaci . . .«

Kada je već govor o staroj seljačkoj sobi, izrazili bi želju, da i naš zagrebački Gradski muzej u svojim prostorijama uredi jednu takovu sobu. Još bi se sa malo truda našlo ostataka nekadanjih naših sela Trnja, Horvata, Žitnjaka i drugdje. Tu bi se našlo starog seljačkog pokućtva, iz kojeg bi se dala sastaviti bar jedna seljačka soba nekadanjih zagrebačkih kmetova. Isto tako bi trebalo sačuvati narodne predmete naših »kumeka« iz Gračana i Šestina, koji su tako bogati na narodnim nošnjama. Muške seljačke nošnje tih sela polako se već gube. Istina je, sabiranje takovih predmeta spada u prvom redu na Etnografski muzej. Ipak bi se te lijepe narodne stvari morale spremiti u Gradski muzej. Šestine i Gračane će u dogledno vrijeme potpasti pod područje Općine grada Zagreba, a tada je sigurno, da će krasnih šestinskih i gračanskih nošnji s vremenom nestati, a s njime i onih čistih seljačkih sobica. Kod tih naših susjeda možda bi se

našlo uspomena, koje su u vezi sa odnošajem Zagreba i njegovih nekadanjih sela.

Pregledavajući dalje varaždinski gradski muzej pokazana nam je zbirka kamenih predmeta, koja se je počela uređivati. Sačuvan je spomenik Kraljice Jelisave od umjetnika Ivana Rendića. Taj spomenik nalazio se je prije u Gradskom parku. Tu se nalazi dječji sarkofag iz najstarijeg rimskog doba. Spomenik podignut hrvatskom banu Nikoli Zrinjskom, koji je zaglavio 1668. u Kruševačkom lugu, bio je početkom 18. stoljeća postavljen na mjestu, gdje je Zrinjski poginuo, a kasnije prenešen je u Varaždin, da se sačuva.

Glavni put varaždinskog groblja. Grobovi su ukrašeni obrezanim cipresama

Nakon što smo razgledali gradski muzej, uputili smo se na Gradsko groblje. Moramo priznati, da je varaždinsko groblje nešto posebnog, što svakako zaslužuje pažnju. Na tom groblju, koje je osnovano koncem 18. vijeka, ne ćemo naći raskošnih grobnica i kamenih spomenika. Tu je priroda dala onu raskoš koja se još pomoću ljudske ruke mogla stvoriti. Cijelo groblje pretvoreno je u jedan spomenik iz zelenja. Ciprese (vrste »Thuya occidentalis«, koje su aklimatizirane), gusto su zasađene nad svakim grobom i u alejama, obrezane u svim mogućim oblicima. Nadgrobnih spomenika se gotovo ni ne vidi, jer su svi sakriveni u cipresama. Ugodan miris ciprese širi se po cijelom groblju, i daje mu osobitu draž. Čovjek bi mislio, da je u kakovom parku a ne na groblju. Po čistoći i urednosti groblja vidi

se, da tu radi marljiva i požrtvovna ruka. Glavna zasluga svakako ide nadzornika varaždinskog groblja g. Hermana Hallera.

Varaždinsko groblje dalo je vječni počinak nekojim Hrvatima, koji su u našoj prošlosti zauzimali odlična mjesta. Nekoje od tih odličnika spomenut ćemo uz kratak životopis. Tu se nalazi grobnica varaždinske obitelji Jagić, u kojoj je zakopan dr. Vatroslav Jagić[2]. Grob obitelji pl. Kukulje-

[2]) Vatroslav Jagić rodio se 6 srpnja 1838 u Varaždinu od oca Vatroslava, obrtnika, te majke rođ. Kraljek. Pučku i niže srednje škole svršio je u Varaždinu, a više u Zagrebu. Filozofiju je slušao u Beču. Po svršenim školama počeo je službovati na zagrebačkoj gimnaziji kao suplenta, a od 1861 kao redoviti profesor. Kako je Jagić bio dobar Hrvat, a stajao je u oštroj protimbi sa režimom bana Levina bar. Raucha, to je 1870 otpušten iz službe i prognan iz Hrvatske. Našao je utočište u Rusiji gdje je 1872 dobio mjesto profesora na sveučilištu u Odesi.

God. 1874 pozvan je u Berlin na sveučilište, gdje se tada osnovala katedra za slavistiku. God 1880 pođe u Petrograd, gdje je služio do 1886, kada dobije mjesto na sveučilištu u Wienu, gdje je služio do umirovljenja (1908). Dr. Jagić ostao je i kao umirovljenik u Wienu, gdje je 5 kolovoza 1923 i umro. Prevežen je u Varaždin, gdje je na 14 kolovoza pokopan. U Varaždinu blagoslovio je ostatke dra Jagića njegov zemljak zagrebački nadbiskup Dr. Ante Bauer. Nad grobom je u ime Jugoslavenske akademije govorio profesor Dr. Stjepan Ivšić. Grad Zagreb na sprovodu su zastupali gradski zastupnici Dr. Stjepan Srkulj koji je nad grobom govorio, i dr. Svetozar Rittig.

Dr. Vatroslav Jagić bio je po struci slavista. Slavenska ideja bila je vodilica Jagićevog života, naročito u njegovom znanstvenom radu. Izdao je mnoga djela svoje struke. Dr. Jagić je svojim znanstvenim radom proširio ime svoje domovine Hrvatske, koju je nada sve ljubio. Nakon mnogih patnja u tuđini zaželio se je Dr. Jagić da mu vječno počivalište bude u njegovoj rođenoj grudi u Varaždinu. Ova želja mu je i ispunjena.

16 listopada ove godine otkriven je dru Vatroslavu Jagiću spomenik u varaždinskom gradskom šetalištu. Spomenik je postavilo varaždinsko građanstvo prigodom stogodišnjice Jagićevog narođenja. Izradio ga je slovenski kipar J. Vajs.

Prigodom svečanosti otkrića spomenika govorio je pretsjednik varaždinskog muzealnog društva profesor Filić o životu i zaslugama Dra Jagića i predao spomenik na čuvanje gradu Varaždinu. Pretstavnik »Matice Hrvatske« dr. Nikola Andrić, govorio je kao nekadanji đak dra. Jagića. Otkriću spomenika prisustvovala su izaslanstva mnogih prosvjetnih društava, te pokojnikova rodbina.

Dr. Vatroslav Jagić imao je dva brata Ivana i Dragutina.

Ivan Jagić rođ. 1840 u Varaždinu. Posvetio se svećeničkom staležu. Dugo godina župnikovao je u Sv. Šimunu kraj Zagreba, gdje ga je narod jako volio. Radio je mnogo na gospodarskom polju, pa je izdavao gospodarski list za selo »Prijatelj Naroda«. Dugo godina bio je članom Hrvatskog Sabora. Umro je 12 rujna 1900.

Dragutin Jagić rođen 1846 u Varaždinu. Nauke je svršio u Varaždinu i Zagrebu. Nakon svršenih škola ostao je u Varaždinu, gdje je bio pokretačem društvenog života, a kasnije je pošao u službu grada Zagreba. Tu je također uređivao zabavni list »Hrvatska Lipa«. Prigodom preuređenja zemaljske uprave pređe 1875 u službu zemaljske vlade u Sisak. Ovdje je 1876 sudjelovao kod osnutka društva »Siscia«, koje se je bavilo iskopavanjem rimskih starina. U tom društvu Jagić je vršio dužnost tajnika. Kao županjski tajnik službovao je i u Varaždinu. God. 1896 imenovan je za tajnika kod zem. vlade u Zagrebu. Umro je u Zagrebu na 14 svibnja 1902.

vića, baruna Rukavine. Na lijepom mjestu nalazi se grob hrvatskog pjesnika Ladislava Vezića[3]). Na njegovom spomeniku je urezan poznat stih:

»Teško zemlji i slobodi,
Gdje nesloga kolo vodi.«

Dalje nalazimo grob poznatog glazbenika i umjetnika na gitari Ivana Padovca[4]). Grobnica roditelja pokojnog zagrebačkog nadbiskupa dra.

[3]) Vladimir Vezić, rodio se 29 travnja 1825 u Selinama (Dalmacija). Pleme Vezića potječe starinom iz Bosne.

Gimnaziju je svršio u Zadru, pravoslovne nauke u Zagrebu gdje je god 1847 postao bilježnikom banskog stola. Tu se upozna sa Ilircima Gajem, Vrazom, Kukuljevićem i ostalima. God. 1848 bio je u deputaciji, koja je caru Ferdinandu u Wien nosila želje Hrvatskog naroda. Ban Jelačić pozove Vezića iste godine u bansko vijeće kao perovođu. Kasnije prešao je sasma u službu banske vlade gdje je ostao do 1854, kada se posvetio odvjetništvu i preselio u Varaždin.

Za vrijeme boravka u Zagrebu, uređivao je Vezić kroz tri godine »Opći zagrebački kolendar«. Pisao je pjesme, koje je štampao u »Danici Ilirskoj«. Napisao je više povjesničkih crtica. Poznata je bila Vezićeva pjesma »Sigetski junak Nikola Zrinjski«. Ta pjesma koja je izašla god. 1866 prigodom proslave 300-godišnjice junačke smrti sigetskog junaka hrvatskog bana Nikole Zrinjskog doživila je opći uspjeh pa je u proširenom izdanju štampana. Vezić je pisao u zagrebačkom »Viencu« gdje su izlazile njegove pjesme »Milovanke«. Prvi napjevi »Milovanka« nikli su u Vezićevoj duši god. 1890 prigodom otkrića spomenika hrvatskom pjesniku Andriji Kačiću Miošiću u Makarskoj.

Vezić je kao odvjetnik bio naročito poznat po svojem posebnom književnom slogu, kojim su bili pisani njegovi odvjetnički podnesci. Hrvatski Sabor izabrao ga je i za člana Kraljevskog suda. Politikom se Vezić nije bavio, akoprem je bio dobar i požrtvovan hrvatski rodoljub.

Umro je u Varaždinu 6 kolovoza 1894.

[4]) Ivan Padovec poznati hrvatski glazbenik gitarista, rodio se 17 srpnja 1800 u Varaždinu, gdje je svršio pučku i srednju školu. Od mladosti zavoli gitaru, te se je u tom glazbilu tako usavršio, da je podučavao i druge, a savremenici smatrali su ga virtuozom.

Padovec je oko god. 1820 stalno boravio u Zagrebu te učio glazbu kod odličnog tadanjeg muzičara Đure Karla Wiesnera de Morgensterna. (Ovaj je instrumentirao prvu hrvatsku operu »Ljubav i Zloba«, skladanu po Vatroslavu Lisinskom. Pjevana u Zagrebu prvi puta 1846.)

Padovec je za doba svog boravka u Zagrebu stanovao u kući uglednog zagrebačkog trgovca Gjure Popovića. Tu je sastavio malo glazbeno diletansko društvo u kojem su svirali njegovi učenici, a priređivali su manje glazbene zabave. U Popovićevoj kući rodila se je god. 1826 misao da se u Zagrebu osnuje glazbeno društvo, koje dobi ime »Musik Verein«. Ovaj njemački naslov doskora se promjeni u hrvatski »Društvo skladnoglasja«. (Priopćeno prema knjizi »Hrvatski glazbeni zavod 1827—1927« od dra R. Goglie).

Iz »Društva skladnoglasja« nastade kasnije »Hrvatski glazbeni zavod« čija se kuća nalazi u Gundulićevoj ulici br. 6, u kojoj se nalazi i Muzička akademija.

Padovec je mnogo putovao po Evropi gdje je sa gitarom davao koncerte. Napisao je mnoge vrijedne gitarske skladbe. Konačno se vratio 1848 u Varaždin, gdje je davao kasnije i kao slijepac koncerte. Umro je 11 studenoga 1873 u Varaždinu. Štovatelji mu na grobu postaviše spomenik.

Antuna Bauera. Grobnica obitelji pl. Platzera poznate na tiskarskom polju. Iz ove obitelji potekao je već pokojni Stjepan pl. Platzer, koji je u Zagrebu vodio poznatu Albrechtovu tiskaru u Dugoj ulici. Platzer bio je osnovatelj i predsjednik »Saveza knjigotiskara Hrvatske i Slavonije«. Nadalje se ističe vrlo lijepa grobnica grofova Oršić, koja je sagrađena u obliku kapelice.

Još je vrijedno spomenuti grob auditora pukovnika baruna Titusa Kargera[5]. Ovaj je znamenit zato, jer je 1853. našao ugarsku krunu Sv. Stjepana, koju je sa ostalim krunidbenim znakovima kod Oršave zakopao vođa mađarske revolucije Ljudevit Košut 1849., kada je iz Ugarske bježao u Tursku.

Nakon što smo opisali izlet na Trakošćan i u Varaždin, upoznat ćemo naše čitatelje sa povješću grada T r a k o š ć a n a.

*

* *

Vjerojatno je, da je na brdu, na kojem je sazidan grad Trakošćan, već prije srednjeg vijeka postojala neka gradina, koja je bila čuvar tamošnjih krajeva od navala, koje bi dolazile sa štajersko-švapskih strana. S vremenom je tu sazidan grad, koji je svakako prema potrebi mijenjao oblik. Susjedni njemački vitezovi, što negda vladahu slovenskim krajem u Dolj. Štajerskoj, nazivali su gradinu imenom »Drachenstein«, što bi imalo značiti »Kameni zmaj«. U listinama srednjeg vijeka spominje se taj grad pod imenom Trakenstayn, a kasnije Trakostyan. Konačno se je taj naziv sasma prihvatio pa je tako nastalo ime Trakošćan.

Početkom 14. vijeka pripadao je Trakošćan neposredno pod vlast ugarsko-hrvatskih kraljeva. God. 1398. darova ugarski kralj Sigismund Trakošćan, zajedno sa čitavom županijom zagorskom (kasnije varaždinskom), Hermanu grofu Celjskom, koja darovnica pređe na njegovog sred-

Spomenuli smo, da je Padovec za vrijeme svog boravka stanovao u kući G j u r e P o p o v i ć a. Na sjednici Gradskog zastupstva 3 veljače 1802 dobio je Popović zagrebačko građanstvo. (Grad. arhiv br. 104—1802.)

Koliko se je po kućnim granicama moglo ustanoviti Gjuro Popović imao je u ono doba kuću u Dugoj ulici oko broja 5. Ovo se razabire iz kupoprodajnog ugovora od 20 ožujka 1801, glasom kojeg su braća Đuro i Marko Popović kupili od Tomaša Popovića južni dio njegove kuće sa pripadajućim vrtom iza kuće za 3.500 for. Granice oko kupljene kuće bile su ove: Sa istoka Duga ulica, sa juga kuća pekara Ivana Tutherevića, sa zapada zgrada ukinutog samostana Jezuita sa sjevera preostali dio kuće Tomaša Popovića. (Gradska fasija str. 503—504 iz 1802.)

[5]) O životu bar. T i t u s a K a r g e r a, a naročito njegovom nastojanju oko traženja krunitbenih znakova ugarskih kraljeva, osvrnut ćemo se u posebnom članku. Sa krunom Sv. Stjepana vezana je hrvatska, a u nekim događajima i zagrebačka prošlost.

njeg sina također imenom Hermana. God. 1398. protegne kralj ovo darovanje na ostale sinove Hermana starijeg: Friderika i Ludovika.

Kralj Sigismund se po drugi puta oženi sa Barbarom groficom Celjskom, kćerkom Hermana mlađeg. Sada je kralj ponovno obdario svog tasta Hermana sa Trakošćanom, svim dobrima u Zagorju te gradom Varaždinom. U darovnici kralj Sigismund naročito ističe, da darovana dobra grofova celjskih nitko prisvojiti ne može.

God. 1456. pade pred Beogradom posljednji grof Celjski Urlik. Iza njega ostale udova Katarina, kći srpskog despote Gjorgja Brankovića. Preko 110 gradova naslijedi Katarina iza svog muža Urlika. Mnogi moćni velikaši, pa i sam njemački car Friderik, počmu Katarini otimati njeno imanje. Zato se ona obrati slavnom junaku onog vremena Ivanu Vitovcu, po narodnosti Čehu, da joj on brani gradove i posjede. U početku je to Vitovcu za rukom polazilo. Nu kako se broj otimača sve više množio, to se Vitovac iznevjerio Katarini i sam prešao na stranu cara Fridrika. Zato car povisi Vitovca na čast njemačkog baruna i daruje ga mnogim dobrima grofova Celjskih, a među tima nalazio se grad Trakošćan.

Ali se Vitovac doskora iznevjeri i caru Fridriku, te pređe na stranu ugarsko-hrvatskog kralja Matijaša Korvina. Matijaš prizna Vitovca za bana hrvatskog, a 1464. povisi ga na čast »grofa zagorskog«. Ujedno mu potvrdi zagorske posjede, a među tima i Trakošćan.

Godine 1510. izumre pleme grofova Vitovca. Čast grofa zagorskog prešla je na bana Ivana Ćuza od Laka. Kako je Ćuz bio jako pohlepan i nasilan, to ga kralj Matijaš kazni oduzećem banske časti i svih imanja i ujedno ga protjera iz zemlje. Oduzeta imanja daruje kralj Matijaš svom nezakonitom sinu Ivanu Korvinu[6]), hercegu ugarskom i banu hrvatskom. Ivan Korvin daruje god. 1503. Trakošćan svom podbanu Ivanu Gjulaju. Kada sin ovog Ivan Gjulaj mlađi umre u Vinici 1567., zapovijedi kralj Maksimilijan II. da se Trakošćan u ime kraljevog fiska preuzme. Udova Ivana Gjulaja po imenu Kunigunda usprotivi se kraljevoj zapovijedi, te po svom rođaku Nikoli Istnafyu uložila svečani prosvjed protiv ove kraljeve odredbe, navodeći da sva imanja, a tu i Trakošćan, pripadaju nasljednicima Gjulajevima.

Iza Istvanfijevog prosvjeda porodi se parnica sa kraljevim fiskom. Udova Kunigunda dapače se spremila da svoje imanje brani oružanom

[6]) Ivan Korvin, naravni sin ugarsko-hrvatskog kralja Matije Korvina. Postade hrvatski ban, pa je tu čast obnašao u velikom sjaju. Dolazio je u Zagreb, kojom prilikom je stanovao u nekadašnjem »kraljevskom dvoru« kraj tornja »Dverci«. Sada je na tom mjestu zgrada koja je vlasništvo gradske općine i u njoj se nalaze svečane dvorane gradske općine. Ivan Korvin umre 1504. u Krapini. Sahranjen je u pavlinskoj crkvi u Lepoglavi. (Iz knjige »Znameniti i zaslužni Hrvati« od E. pl. Laszowskija).

silom. Nu kako je kralj bio jači to Kunigunda nije mogla Trakošćan obraniti. Izvanredni kraljevski sud dosudio je 1568. Trakošćan kraljevskom fisku. Kod preuzeća Trakošćana bude udovi Kunigundi Gjulaj izručen sav njezin pokretni imetak, koji se u gradu nalazio.

Kardinal Juraj Drašković.

U izvanrednom kraljevskom sudu, gdje se je rješavala pravda protiv nasljednika Gjulajevih, bijaše tadanji hrvatski ban i biskup zagrebački Juraj Drašković[7]. On je kod toga stekao zasluge, zauzimajući se za kraljeve probitke. Nadalje je Juraj Drašković kralju Maksimilijanu

[7]) Juraj Drašković rodio se 5 veljače 1525 vjerojatno u Kninu, od oca Bartaka i majke Jane Utješinović. Brigom svog ujaka Jurja Utješinovića, kasnije kardinala i upravitelja Erdelja odgojen je Juraj za svećenika. Nauke je svršio u Beču, Krakowu, Bolonji i Rimu. Postao je kanonikom velikovaradinskim prepoštom požunskim i jasovskim, te biskupom pečuhskim. God. 1562 pošalje kralj Ferdinand I. biskupa Draškovića na veliki papinski koncil u Trident, da ga tamo zastupa. Tu je Drašković upravo zadivio prisutne, pa je odlično prednjačio u riješavanju najvažnijih crkvenih pitanja. Sabor mu povjeri tada vrlo važnu zadaću, da pomiri posvađene Francuze i Španjolce.

God. 1563 nakon smrti biskupa Mate Brumana postade biskupom zagrebačkim. Na tom mjestu radio je mnogo za škole. Proputovao je cijelu zagrebačku biskupiju, te odredi mnoge potrebne crkvene reforme. Udario je temelj zagrebačkom sjemeništu. Dra-

izdao namjere Jurja Bočkaja od Rasinje, koji je po Hrvatskoj radio za Ivana Sigismunda Zapoljskog a protiv kralja Maksimilijana. Za sve ove zasluge, a na molbu hrvatskog sabora od 30. listopada 1571. daruje kralj Maksimilijan II., poveljom od 22 travnja 1572 biskupu Juraju i njegovom bratu Gašparu Draškoviću gradove Trakošćan i Klenovnik. Od toga doba postade Trakošćan glavno dobro porodice Draškovića, koja se od onog vremena nazivlje Trakoštjanskom.

Daškovići bijahu u pojedu grada Trakošćana sve do Gašpara III. Draškovića[8]), sina Petra i Marije Alapićeve. Gašpar se oženi sa Anom Veronikom Ebersfeld. Njihova kći Eusebija oženi se 1646. sa Nikolom grofom Zrinjskim, slavnim hrvatskim banom. Za miraz dobije grad Trakošćan i Klenovnik. Zrinjski je tastu Gašparu za uzvrat položio 30.000 for. God. 1651. umre Eusebija bez djece. Sada je Gašpar grof Drašković tražio da mu Nikola grof Zrinjski povrati Trakošćan i Klenovnik. Tom zgodom, ali Drašković nije Zrinjskom vratio onih 30.000 for., pa je među njima nastala svađa. Drašković poradi oskudice novaca nije mogao da vrati dug, akoprem je po majci Alapićevoj baštinio silno blago.

šković je bio veliki protivnik protestanata, te ih je na području svoje biskupije nemilosrdno proganjao.

Po smrti bana Petra Erdeda imenova ga kralj Maksimilijan II. god. 1567 hrvatskim banom. Za druga u vojnim poslovima pridijeli mu mladog i junačkog kneza Franju Frankopana Slunjskog. Za doba banovanja Juraja Draškovića plane poznata seljačka buna, koju su svojom okrutnošću spram seljaka izazvali neki hrvatski velikaši, (Tahi, Erdödy, Keglević i drugi). Ovi događaji su na biskupa Draškovića vrlo bolno djelovali a tim više, što su protiv buntovnika istragu vodili tuđinci, čime je bila povrijeđena banska čast. Drašković je o toj buni kralju Maksimilijanu II podnio izvješće 11 veljače 1573, gdje je opisao seljačku bunu i njene posljedice. Ovi neugodni događaji bili su uzrokom da je Drašković kralja zamolio da ga riješi banske časti.

Kralj ali nije htio Draškovića riješiti banske časti, već mu dade za pomoćnika u vojnim poslovima Gašpara Alapića, koji postade drugim banom.

God. 1574 imenova kralj Draškovića nadbiskupom kaločkim uz pridržanje zagrebačke biskupije i banske časti. God. 1578 napusti Drašković čast bana i postade biskupom đurskim i kraljevskim kancelarom. God. 1584 imenuje ga kralj svojim namjesnikom u Ugarskoj. 1585 postade kardinal sa naslovom: »S. Stephani de monte Coeli.« Kada se je 1587 spremao u Rim, da se papi na imenovanju zahvali, oboli i umre u Beču 31 siječnja 1587.

Draškovićevo mrtvo tijelo prevezeno je u olovnom lijesu u Gjur i tamo u stolnoj crkvi zakopano. Nakon sto godina dosjete se gjurski kanonici te iz Draškovićevog olovnog lijesa dadoše načiniti umivaonicu u crkvenoj sakristiji. Turci razoriše Draškovićevu grobnicu. Kasniji biskup gjurski Juraj Drašković obnovi grobnicu 1637.

Kardinal Juraj Drašković bio je vrstan govornik i dobar latinski pjesnik. Podupirao je znanost i umjetnost. (Priopćeno po djelu Ivana Kukuljevića Sakcinskog: »Glasoviti Hrvati prošlih vjekova«.)

[8]) Gašparu barunu Draškoviću te Nikoli i Ivanu podijelio je 7 rujna 1631 kralj Ferdinand II, naslov grofova.

Između Gašpara Draškovića i Nikole Zrinjskog došlo je do otvorenog rata, ali se konačno spor riješio pomirenjem, jer je Nikola Zrinjski dobio natrag svojih 30.000 for. Od tog doba pa sve do danas Trakošćan je u nesmetanom posjedu obitelji grofova Draškovića.[9])

U kasnije doba umnoži porodica grofova Draškovića svoja imanja po Hrvatskoj, te uslijed toga zanemari u zabitnom kraju ležeći Trakošćan. Glavno sjedište postade grad Klenovnik, gdje je vladao mnogo bujniji život i veselje. Uslijed toga Trakošćan opusti te se počne rušiti. Od potpune propasti spasi Trakošćan grof Juraj Drašković c. kr. podmaršal i carski pravi tajni savjetnik. On oko 1855 obnovi Trakošćan u gotičkoj renesansi, te ga takovog i danas nalazimo. Uredio je sobe kojih imade oko 50. Trošak za preuređenje grada iznosio je do milijun forinti. Uslijed toga je grof Juraj Drašković prodao svoju palaču u Varaždinu i još neka imanja, da tako sakupi potreban novac.

Profesor Gjuro Szabo u knjizi »Spomenici kotara Ivanec« opisuje da je Trakošćan u staro doba bio sklop jednospratnih zgrada na kat, pozidanih oko četverostranog uskog dvorišta. Krov je bio pokriven običnim daskama. Nad krovom je stršio mali tornjić. Oko toga sklopa stajale su ruševine zida i ostaci kula.

Prigodom obnove odstranjene su mnoge pećine, ruševni zidovi i kule. Kod rušenja zidova i kula nađeno je više centi pušćanog i topovskog zrnja, što su ih tečajem vijekova i mnogih bojeva sasuli razni turski i kršćanski napadači.

Obnovljen grad je znatno promijenjen. Na ostacima zidova i kula, sazidane su nove tri kule, providene s kruništem. Kule nemaju krova. Podignut je visok toranj, u kome se danas nalazi rezervoar gradskog vodovoda. U taj rezervoar se voda dovodi iz nizine pomoću sisaljke. Nutarnji grad je tijesno spojen sa vanjskim zgradama. Nema ničega što bi potsjećalo da je to bio nekad grad (Burg).

Nad ulazom u grad, sa dvorišne strane, uzidana je kamena ploča, na kojoj je u latinskom jeziku napisano da su 1855 grad Trakošćan dali obnoviti Gjuro Jelačić i supruga mu Sofija rođ. Latour, a sve na udobnost i čast svoju i svojih rođaka.

Grof Juraj Drašković umro je u Grazu 13 listopada 1889 u 86 godini. Oženjen je bio sa Sofijom groficom Bailet-Latour.

U matici umrlih župe Bednja upisano je: »Godine 1889 na 13 listopada umro je u Grazu Gjuro grof Drašković-Trakošćanski, kolator župe Bednja, Cvetlin i Višnjica c. kr. general, stric grofa Ivana Draškovića, a brat Karola preminulog 1858 u Bisagu i Franje grofa preminulog 1890

[9]) Podatke o prošlosti Trakošćana crpili smo u glavnom iz djela Ivana pl. Kukuljevića-Sakcinskog: »Njeke gradine i gradovi u Kraljevini Hrvatskoj«.

u Višnjici. Grof Juraj Drašković dopraćen je iz Graza 1890 na 15 rujna, a 16 rujna sahranjen je u grobnici izvana pred velikim žrtvenikom u prisutnosti grofice Julije Drašković i mladih grofova Karolusa i Ivana. Zadušnice je čitao domaći župnik Lavoslav Vojska[10]) uz asistenciju Vuro-

[10]) Naš Zagreb je nekada imao svog opće poznatog šalivđiju vlaškouličanca Joška Huzeka. Može se ustvrditi da je u isto vrijeme postojao u našem Zagorju u Bednji isto takav šalivđija, tamošnji župnik Leopold Vojska, ili kako ga od milja nazivahu »naš Polda«. Životopis i rad Vojskin opisao je njegov dobar prijatelj svećenik Dragutin Jambrečak, u knjizi: »Iz Poldine torbe«, iz koje smo crpli potrebne podatke. Budući je Vojska za života i dosta kasnije bio i u Zagrebu poznat, kamo se je često navraćao, to ćemo priopćiti Vojskin životopis.

Leopold Vojska rodio se u Radoboju od oca »knapa« (rudara), koji je potekao iz Kranjske Idrije, te se od onuda doselio u Radoboj, gdje je postojao sumporni rudnik.

Leopold svrši pučku školu u rodnom mjestu a gimnaziju u Varaždinu i Zagrebu, gdje je svršio bogosloviju. Nakon kapelovanja u Maruševcu i Vel. Bukovcu, postaje Vojska zauzimanjem grofa Karla Draškovića, (kao crkvenog kolatora), župnik u Bisagu, a iza toga u Bednji. Kako je Vojska bio tvrd opozicionalac, ne htjede ga tadanji zagrebački nadbiskup i kardinal Mihalović potvrditi i zaprisegnuti za bednjanskog župnika. Zauzimanjem ali kolatora grofa Karla Draškovića, konačno je nadbiskup Vojsku potvrdio. God. 1891 bude po biskupu i vikaru Franji Gašpariću imenovan dekanom bednjanskog kotara. Jambrečak u Vojskinom životopisu naročito ističe, da je u dekanskom dekretu stajalo, neka novo dekansko zvanje »ozbiljno« shvati. Možda se je netko bojao vječne Vojskine šale.

Kao župnika Vojsku su jako voljeli njegovi župljani. Bio je vrstan gospodar, a isto tako i dobrotvor. Ipak se ime Vojskino najviše razglasilo po njegovim neiscrpivim šalama, koje su bile poznate po cijelom Zagorju, a ništa manje i u Zagrebu, kao i po ostalim krajevima naše domovine. U zagrebačkim opozicionim dnevnicima onog doba često nailazimo na vijesti pod naslovom »Iz Poldine torbe«.

Prvu Vojskinu pošalicu priopćio je Dragutin Jambrečak u pravaškoj »Hrvatskoj« od god. 1888. Ova šala pod naslovom »Iz Poldine torbe« svidila se veoma pravaškom vođi dru. Antunu Starčeviću. Zato je on zamolio Vojsku da svoje šale pobilježi i da ih u »Hrvatskoj« priopćuje i tako sačuva od zaboravi.

Dragutin Jambrečak sakupio je sve Vojskine šale, te ih u dva maha izdao u knjižicama pod naslovom »Iz Poldine torbe«. Tu se nalazi šala »Iz torbe za župu«, koju si je Vojska »privušćio« spram nadbiskupa Mihalovića. Ova uspjela šala kojom je »nasamario« nadbiskupa, a sve po njegovoj vlastitoj želji, također mu je pomogla do potvrde za bednjanskog župnika.

Jambrečavoka knjižica sadrži kojih dvadesetak svakako »najmasnijih« Vojskinih dogodovština, od mnogih koje nisu sve tiskom priopćene.

Vojska je svoje šale začinjao i glazbom. Bio je dobar pjevač, a isto tako gitarista. Kada je polazio gimnaziju u Varaždinu, podučavao ga je u gitari glasoviti naš Padovec, od koga je Vojska radi slabih materijalnih prilika kupio gitaru osobitog nastroja sa dva držala i deset žica. Ovaj nastroj izumio je sam Padovec. Prigodom milenijske izložbe u Pešti god. 1896 htjelo se je Vojskinu gitaru izložiti. Međutim Vojska se nije dao sklonuti, da kao opozicionalac protiv madžarskog gospodstva, svoju gitaru pošalje u Peštu. Vojska je gitaru poklonio hrvatskom glazbeniku Franji Ksaveru Kuhaču, a ovaj je poklonio Glazbenom zavodu. Od tuda je predana na čuvanje u Muzeju za umjetnost

vića i Jambrušića. Nadgrobni govor držao je Milan Kušenjak župnik i podarcidjakon ivanečki. Pogrebu su prisustvovali gospoda od kotarskog suda i kotarske oblasti iz Ivanca, Lacko Kukuljević posjednik i umirovljeni veliki župan križevački i množina ostale gospode i naroda.« (Ove

Grof Đuro Drašković c. k. podmaršal i obnovitelj Trakošćana

podatke iz matice umrlih dobrohotno nam je priopćio g. Vladimir Globočnik župnik u Bednji.)

Prenos ostataka grofa Jurja Draškovića, popratio je opširnije jedini »Obzor« od 20 rujna 1890. U tom izvještaju kaže se, da je pokojnik kao

i umjetni obrt. Vojska je posjedovao obilnu glazbenu knjižnicu, koja je u ono doba vrijedila preko 1000 for.

Vojska je imao velik krug prijatelja. Njegov župni dvor bio je pravo svratište, uvijek pun gostiju, i prijatelja. Prijateljevao je s glazbenikom Kuhačem, zatim sa ravnateljem zagrebačke realke Torbarom. Ponajmiliji mu je ipak bio njegov saučenik zagrebački prevendar Mijo Košćec. (Umro u Zagrebu 9 prosinca 1904 u 76 godini, u svojoj kuriji Nova Ves broj 5.)

Kada je 1883 radi madžarskih grbova po cijeloj Hrvatskoj buknula buna, digli su se i Zagorci. Došlo je u Bednju vojništvo, a Vojska je narod mirio da spriječi nedužno prolijevanje krvi. Tom zgodom bude odlikovan zlatnim krstom za zasluge.

Politički je Vojska spadao među »Obzoraše«. Iskreno se je veselio kada je 1894 došlo do sloge hrvatskih opozicionalnih stranaka.

U ozbiljnom crkvenom i narodnom radu a i u vječnoj šali završio je Leopold Vojska svoj život 22 veljače 1901 u 72 godini. Uspomena na tog uzor čovjeka i prijatelja ostat će nezaboravna u hrvatskom Zagorju, dok god se bude spominjalo: »Iz Poldine torbe«.

dobar Hrvat naročito želio da vječni počinak nađe u svojoj domovini Hrvatskoj. Toj njegovoj želji udovoljio je njegov rođak grof Ivan Drašković, koji je u župnoj crkvi u Bednji dao prirediti grobnicu. Premda je obitelj htjela da sahrana u Bednji bude skromna, ipak je iz okolice došlo mnogo naroda, jer su starog podmaršala seljaci veoma voljeli. Pogrebu prisustvovalo je i vatrogasno društvo iz Ivanca. Položeno je mnogo vijenaca. Grofica Julija Drašković položila je najljepši vijenac. Grof Ivan Drašković nije mogao pogrebu prisustvovati, radi bolesti od rane, koju je zadobio u lovu.

Prije obnove grada koju je preduzeo grof Juraj Drašković bio je Trakošćan »grad«, što je u staro doba značilo mjesto za obranu, gdje se je nalazila vojska. Takav grad je bio i Veliki Tabor kraj Desinića. (Opis Velikog Tabora u »Zagrebu« br. 11-1937.) Obranbeni grad nije bio uređen za udobno stanovanje već je glavno bilo da bude dobro naoružan i opskrbljen hrabrom vojskom.

Gradovi su obično bili na brdima, koja su već po prirodnom položaju vladala stanovitim krajem. U kasnija vremena koncem 17 stoljeća i dalje pokazivala se sve manja potreba tako utvrđenih »gradova«. Uslijed toga su ih njihovi vlasnici počeli napuštati i u pitomim dolinama graditi »dvorce«, koji su bili građeni sa svima udobnostima. Sa takovom svrhom pretvoren je Trakošćan u dvorac u kojem današnji njegovi vlasnici stanuju. U otsutnosti vlasnika dozvoljava se izletnicima da dvor pregledavaju i da se naužiju krasnog izgleda na daleku okolicu.

Hrvatski pisac i svećenik Dragutin Jambrečak priopćuje u »Vijencu« br. 19 iz god. 1871 da je u ono doba u gradu Trakošćanu postojala knjiga u koju su se posjetnici potpisivali. Mnogi upisaše i spomen stihove. Jambrečak se tuži da su gotovo svi stihovi bili sastavljeni u njemačkom jeziku. Zato je Jambrečak napisao ovaj hrvatski stih:

»Da si zdravo mili Trakošćane.
Liepa diko Zagorske te strane.«

* *
*

Prije završetka ovog napisa spomenut ćemo još dva člana iz obitelji grofova Draškovića, koji su u novijoj hrvatskoj prošlosti zauzimali odlično mjesto.

Grof Karlo Drašković, rođen 1807. On je mnogo radio za narod pa je u Bisagu i Bukovcu podigao narodne škole. Bio je članom tadanjih narodnih društava, a spadao je i među utemeljitelje Matice Ilirske. Za utemeljenje hrvatskog Narodnog kazališta poklonio je 3000 for. God. 1844 sagradio je krasnu palaču na zemljištu u Opatičkoj ulici, gdje je stajala

crkva Sv. Trojstva, koja je pripadala raspuštenom redu sestara Clarisa. Stajala je do 70.000 for., a gradio ju je poznati zagrebački graditelj Bartol Felbinger. Već 1845 odlučiše hrvatski domoroci, da tada postojeća prosvjetna hrvatska društva smjeste pod krov. U tu svrhu u mjesecu veljači 1846 kupiše od Karla grofa Draškovića njegovu palaču u Opatičkoj ulici za 25.000 for. Svakako je to bila niska cijena, pa se može ustvrditi, da je i tom zgodom Karlo grof Drašković narodnoj stvari pružio velik dar. Danas je u toj palači ured Kasacionog suda (Stola Sedmorice).

Grof Karlo Drašković postigao je čast c. k. komornika, a odlikovan je bio redom Leopoldovim. God. 1855 vratio se je iz Beča, te usput posjetio već teško bolesnog rođaka grofa Janka Draškovića u Ratkersburgu. Tom zgodom oboli od kužne bolesti disenterije i umre 2 rujna 1855, u svom gradu Bisagu u 48 godini. Ostavio je suprugu Jelisavu rođ. groficu Batthay-Strattmann i četvero djece.

*

Grof Janko Drašković

Grof Janko Drašković rođen 20 studenoga 1770 u Zagrebu, gdje je svršio gimnazijske nauke. Pravne nauke svršio je u Beču još za vladanja cara Josipa. Posvetio se ipak vojničkom zvanju i dotjerao do konjaničkog kapetana. U tom svojstvu nakon 18 godina službe napustio je vojnu služ-

bu. Kao poručnik sudjelovao je pod glasovitim maršalom Gedeonom Laudonom u ratu na Turke god. 1788—1790. U ratovima protiv francuskog cara Napoleona služio je kod hrvatskog pučkog ustanka, te je postigao čast pukovnika. Oko godine 1817 postane grof Drašković carski komornik.

Grof Janko Drašković uvijek je isticao hrvatstvo i jezik svog naroda. God. 1832 napisao je hrvatskim jezikom »Disertaciju iliti razgovor za poklisare hervatsko-slavonske na dietu ugarsku«. Ovo djelo štampano je u Karlovcu, pa je prevedeno i na njemački jezik.

God. 1832 izabran je za narodnog zastupnika na ugarskom saboru, a 1835 ušao je u velikašku kuću. Drašković je svagdje zauzeto branio prava Hrvatskog naroda protiv madžarskog presizanja, a naročito u pitanju očuvanja hrvatskog jezika.

God. 1836 piše pjesme u »Danici Ilirskoj« posvećene mladeži ilirskoj. Iste godine sudjeluje uz dra Ljudevita Gaja kod osnutka ilirske »Čitaonice«, kojoj ujedno postaje prvim pretsjednikom.

God. 1839 bude na predlog Janka grofa Draškovića zaključeno da »Čitaonica« hrvatskom narodu pribavi prevode strane stručne književnosti. Sam daje zlatne dukate da se za takova najbolja djela raspiše nagrada po 50, 25 i 15 dukata. Osobito se išlo zatim, da se putem takovih knjiga unaprijedi kožarstvo izradba papira i ostali obrtni proizvodi.

Uza sve žrtve grofa Janka Draškovića i nastojanja ostalih domorodaca »Čitaonica« je sve do 1841 životarila. U to je Stanko Vraz izdao svoje pjesme, pa je u »Čitaonici« predložio da svaki član kupi jednu knjigu. Ovo je bilo prihvaćeno. Sakupio se novac i stvorena je glavnica koja dobi ime »Matica Hrvatska«.

Na skupštini »Čitaonice« 10 veljače 1842 opet predlaže grof Drašković, da je svakog domorodca dužnost da podupire domaća stara i nova pjesnička djela. Ovo je prihvaćeno, pa je izabran uži odbor za provedbu tog predloga. U odbor su ušli: Ljudevit Gaj, Ivan pl. Vancaš i Dimitrije Demeter.

Ovim činom izvršeno je utemeljenje današnje »Matice Hrvatske«, koja od god. 1874 radi kao samostalno književno društvo. Na glavnoj skupštini 23 ožujka 1873 zaključi »Matica Ilirska«, da se njeno ime mijenja u ime »Matica Hrvatska«, što je kralj Franjo Josip I odobrio riješenjem od 24 travnja 1874.

Iz ovog kratkog opisa postanka »Matice Ilirske« kasnije »Matice Hrvatske«, vidimo da je grof Janko Drašković imao najviše zasluga, da je ova dična hrvatska ustanova privedena u život.

Prigodom proslave 83-godišnjice Draškovićevog života odlikova ga car Franjo Josip čašću pravog tajnog savjetnika. Ovo odlikovanje predao mu je osobno ban Jelačić na 20 listopada 1853.

Janko grof Drašković bio je uopće vrlo obrazovan. Govorio je izim hrvatskog još njemački, latinski, francuski, talijanski, mađarski i rumunjski, a znao je i dosta poljski. Ženio se dva puta. Najprije sa Cecilijom pl. Pogledić s kojom nije imao djece. Drugi puta oženi se s barunicom Franjicom Kulmer, koja umre u Zagrebu 1853. Iz tog braka rodio se jedini sin Josip, ali taj rano umre.

Grof Janko Drašković bio je dosta dugo bolestan. Umro je 14 siječnja 1856 u Gornjoj Radgoni i sahranjen na tamošnjem groblju.

Nakon što je god. 1885. grad Zagreb hrvatskim preporoditeljima podigao arkadu na Mirogoju, nazvanu »Ilirskom« arkadom, pokušalo se tada da se ostatci grofa Janka Draškovića prenesu iz Radgone u Zagreb i sahrane među preporoditeljima. Obiteljski i drugi razlozi nisu dozvoljavali da se Draškovića zajedno sa Ilircima prenese. Ostavljeno je to za kasnija vremena. Priprave za prenos kao samu sahranu opisat ćemo, jer je to zanimiv događaj iz zagrebačke prošlosti.

Godine 1892 proslavila je »Matica Hrvatska« 50-godišnjicu svog opstanka, kada je 1842 počela djelovati kao »Matica Ilirska«. Na glavnoj skupštini 19 lipnja 1892, zaključeno je da se mjeseca lipnja 1893 ostaci grofa Janka Draškovića iz Gornje Radgone prenesu u Zagreb i sahrane u Ilirsku arkadu. Na toj skupštini bio je u ime obitelji Drašković prisutan kao gost grof Dragutin Drašković ml.

Upravni odbor Matice Hrvatske izdao je 18 svibnja 1893 žalobnu obavijest o prenosu grofa Janka Draškovića.

12 lipnja 1893 ostaci su iskopani u Gornjoj Radgoni i u limenom lijesu preneseni u tamošnju crkvu Sv. Petra, gdje su 13 lipnja otslužene zadušnice, a 14 lipnja dovežen je lijes željeznicom u Zagreb. Na kolodvoru iznijeli su lijes na veliki podij pred kolodvorom, odbornici »Matice Hrvatske«: Dr. Luka Marjanović, Dr. Ivan Hoić, Dr. Ivan Broz, Antun Eisenhuth, Dr. August Musić i Đuro Deželić. Lijes je bio pokrit vijencima. Crkveni obred obavio je kanonik dr. Franjo Rački. Od nekadanjih Iliraca su kod prenosa prisustvovali: kanonik dr. Stjepan Ilijašević, Bogoslav Šulek, Ivan Trnski i Ognjan Štriga. Hrvatski pjesnik profesor Hugo Badalić pročitao je svoj pjesnički pozdrav »Mrtvim ostatkom grofa Janka

Draškovića«. Ova je Badalićeva pjesma sastavljena iz šest velikih kitica, a svršava ovako:

»O kreni Janko; i tamo te čeka
Drugova tvojih, da, sinova kolo;
U slavlje i njih primi, pod tvojim su
Auspicijama borili se hrabro
Kô vodje, zatočnici roda svoga.
Pa kad predamo majci zemlji tijelo, —
Tvoj duh, tvoj lik će plemeniti
Nad nama lebdjet, tješit nas, bodrit,
Da tvojim tragom idući predamo
Neoskrvnjenu roda čast potomstvu.
Naš rad će tvojom odisati dušom
I svaka knjiga, što je društvo naše
Hrvatstvu pruži, glasati će svietom:
»O slava tebi, Janko oče, slava!«

Nakon Badalićevog govora, otpjevaše zagrebačka pjevačka društva tužaljku pod ravnanjem zborovođe Franje Xavera Vilhara. Zatim se svrstala žalobna povorka u kojoj su sudjelovala sva zagrebačka društva na čelu s »Hrvatskim Sokolom«. Nadalje mladež svih pučkih i srednjih škola, a isto tako i sveučilišna omladina. Vatrogasna glazba nije svirala običajne tužaljke, već samo narodne. Tužaljku iz opere »Ban Leget« naročito je za Draškovićev sprovod uglazbio maestro Ivan pl. Zajc.

Iva lijesa stupao je gospojinski odbor sastojeći iz 60 najuglednijih zagrebačkih gospođa koje su bile sve obučene u crnini. Zatim stupahu: barun Alnoch, grof Miroslav Kulmer, M. pl. Kiepach, grof Nugent, odbor »Matice Hrvatske« i stari »Ilirci«, konačno predstavnici Gradske općine na čelu s načelnikom Adolfom Mošinskijem.

U Katedrali dočekala je lijes hrvatska zemaljska vlada na čelu s banom Khuenom Hedervaryem. Svečane zadušnice otslužio je biskup Pavao Gugler uz veliku asistenciju.

Iz Katedrale krenuo je sprovod na groblje. Nad otvorenim grobom — Ilirskom arkadom — otpjevalo je »Kolo« tužaljku. Pretsjednik »Matice Hrvatske« Tade Smičiklas izrekao je nadgrobno slovo, koje je završio s riječima: »Primi i ti zemljo Hrvatska kosti neumrlog sina Tvoga, koji te je neumrlo ljubio i prevruće želio počivati u Tvome krilu«.

Gradski načelnik Adolf Mošinski preuzeo je Draškovićeve smrtne ostatke da se sahrane u arkadi, koju je grad Zagreb Ilircima podigao.

U ime hrvatski sveučilištaraca govorio je pretsjednik sveučilišnog literarnog društva »Zastava«, filozof Vladimir Petračić. Svoj govor završi ovako: »A mladost ta ima i volje i srca da te slijedi u plemenitom tom nastojanju Tvojem. Zato je pohrlila k ovom hramu mira i slave, da Ti iskaže svoje poštovanje, da okiti pepeo oca svoga domaćim vijencem. Polažuć vijenac klanja se uspomeni Tvojoj i na moja usta kliče hrvatska omladina »Slava Velikom Hrvatu Janku grofu Draškoviću«. Zatim je Društvo »Zastava« otpjevalo tužaljku.

»Obzor« od 15 lipnja 1893 pišuć o sprovodu Draškovićevom, zaključuje ovako:

»Jest današnji sprovod oživljuje i okrepljuje nade svih hrvatskih otačbenika. Današnji sprovod svima nama dovikuje: »Budućnost Vama pripada! U ime Janka Draškovića, gore srca — Sursum corda!«

LISTAK

SREDOVJEČNI GLAZBENICI je naslov studije koju je napisao za »Sv. Ceciliju« naš član g. Viktor Kučinić. Jedna vrlo čitka, s mnogo mara, ljubavi i rijetkim poznavanjem predmeta pisana raspravica, koja će svakog inteligenta u zbijenoj formi (oko 24 strane velikog formata) uvesti u svijet, danas ponešto zaboravljen, svijet sredovječnih Barda, Skalda, Menestrela-žonglera, Trubadura, Minesengera i Meistersingera, koji su se svi redom izmjenjivali na pozornici evropskog svjetovnog pjevanja odnosno stvaralačke i reproduktivne glazbe. Time su doprinjeli mnogi kamen k zgradi jedne zaista opće evropske kulture, kulture u toliko više od današnje, jer joj je koncepcija i baza obuhvatala čitav tadanji civilizovani svijet, koji nije bio rasparčan raznim granicama, carinama, ideologijama itd. Pisac je rijetkom spremom uspio da nam dočara postepeni razvitak tih muzičara i glazbenika. Počev od vjersko-čarobnjačkih Barda, pa preko putujućih, tada predrasudama društveno difamiranih žonglera-pelivana, viteških ženo-hvala-pjesnika pa sve do cehmeštarskih marnih obrtnika-pjevača koje reprezentira jedan Hans Sachs prijatelj Vischera, Dürera, Henleina i ostalih renezansnih umjetnika s kojima je drugovao. Radnja se odlikuje i lijepim brojem uspjelih crteža, većinom faksimiliranih po sredovječnim originalima, a sadrži i izvjesni broj notalnih odlomaka. Istina, pisac u glavnom iznaša primjere iz njemačke kulturne povijesti, pa su mu i podaci izneseni originalno i svježe s erudicijom, najvećim dijelom po njemačkim djelima, što bi se moglo možebit nazvati djelomičnom jednostranošću, kad u drugu ruku ne bismo znali, da je baš središte tih glazbeno-pjesničkih nastojanja u doba gotike i humanistike bilo u državi evropske Sredine, koja je u onim razdobljima povezivala skoro sva kulturna nastojanja Evrope. Pisac nije propustio prikazati nam i provensalske Trubadure, Islandske Skalde, i ostale kulturne činioce tako, da nam ciklus: o Kralju Artusu, Nibelunzima, Gralu i ostalim predmetima sredovjekovnog stvaranja, oko kojih se neprimjetno ali stalno nanizaše svi ti spjevovi, iskače predočen plastički i interesantno, pa je uprav veza između tih tema ono što po mome shvaćanju daje studiji posebnu vrijednost i čar. Zahvalni bili bismo piscu, bude li nas u dogledno vrijeme obdario jednom sličnom, možda iz područja likovnih umjetnosti odabranom radnjom. Jer su kulturni radnici u nas, koji rade iz interesa za sam predmet — i samo zato — dosta rijetki. — Ovu studiju, koja je otštampana i kao broširа, našim čitateljima toplo preporučujemo i to ne samo glazbenicima od zanata — baš protivno.

Spectator

VI MEĐUNARODNA IZLOŽBA UMJETNIČKE FOTOGRAFIJE. Ova izložba, koju je priredio Fotoklub Zagreb, član međunarodne fotoamaterske Unije u Umjetničkom paviljonu kroz mjesec listopad, uz sudjelovanje od 35 država sa skoro 440 komada izloženih slika, uspjela je kao nijedna skoro dosele od priređenih sličnih izložbi marnog našeg domaćeg društva. Začudno je upravo, i za jednog nestručnjaka nepojmljivo, što sve može da dočara na papir po prerazličitim tehničkim postupcima, n. pr. bromsrebreno povećanje, klorbromsrebrnom postupku, gevaluxe, bromuljenom tisku, karbon- i gumitisku, medibromu, majderovoj diobi tonova, papirnom negativu itd., — taj mali čarobnjak: objektiv. Odavna je foto-umjetnost prestala da bude jedna profesijonalna obrtnička

djelatnost, jer su eto uprav amateri — košto uostalom u svim skoro strukama — bili oni, koji su krčili nove staze, otvarali nove vidike, nove smjerove tehničkom, ali i pravo umjetničkom stvaranju.

Ne bismo htjeli da u taj nesumnjivo velik uspjeh koji pretstavlja ova izložba, kapnemo štono-riječ, jednu mrvu zamjerke, ali nam se ipak čini da je priređivački odbor trebao, ma da je to težak i malo popularan posao — kod propuštanja slika na izlaganje, postupati strože, te od dobrog propuštati samo prvoklasno i ponajbolje. To zato, što bi broj izložaka od skoro pet stotina bio reduciran na recimo 300, što bi bilo, mislimo, s te strane poželjnije, jer bi živci gledaočevi, koje je taj golemi broj slika upravo zamarao, bili pošteđeni, a interes za pojedine izvrsne radove bio skoncentriraniji, svježiji.

Predaleko bi nas vodilo, kad bismo htjeli da ma i letimično ocijenimo pojedine skupine, vrste tehnika, odnosno države sudjelovačice, a nekmoli pojedine amatere-izlagače sa svojim izvrsnim radovima. Sama izložba držala se i opet, kao što je to većinom uobičajeno, razvrštaja po domovinskim država iz kojih potječu natjecatelji. Nije to vazda na uhar, štaviše često je na uštrb jedinstvenog dojma kano i pregleda. Jer kad bi objekti bili poredani n. pr. po tehnici radnje, po predmetu koji je obrađen (tj. posebno portreti, krajolici, aktovi, studije oblaka, tehnički predmeti, mikro- i egzota) bio bi pregled radova olakšan, jer bi sravnjivanje bilo lasno moguće. Mi ćemo se dakle držati po mogućnosti državne provenijencije autora kao što se držahu priređivači smotre.

Amerika, zastupana po 30 autora, među kojima neki uprav snebivaju svojom smionošću invencije, savršenstvom obrade i originalnošću motiva, izložila je iz područja gotovo svih tehnika, a pruža štošta nova u pogledu karakterističnih studija svjetlosjena, dala je i jedan od najboljih radova izložbe: New York kroz rešetku mosne konstrukcije od Aleniusa (br. 94), zatim djevojačke aktove (111 i 112) od Formanove, Mudrost (portret rabina) br. 108 od George-a, lokomotive u punoj pari (113) od High Shirley-eve, Pijanicu (144) od Sholnika, Bijeg avijona kroz oblake, modra kopija, vanredno efektni golemi kumulus-oblaci (124) od Mac Grave-a, Starica koju je sumrak prekinuo u molitvi iz knjižice (151) od Thorec-a, Chicago, Djevojku u crnom šeširu (101) od Bettle-a, lađa u oluji (114) od Hogana, koja je doduše odnijela zlatnu kolajnu, dobra, ali meni nipošto naročita. Iznenađuje uostalom sklonost Amerikanaca za ono što bismo mi ovdje nazvali ev. stara škola, tradicijonalnost, romantičnost u biranju objekata.

Nijemci vole aktove, tehničke objekte, mikro i egzote, dok su u portretima i krajolicima slabiji. Ponajbolji su im radovi: (br. 158) akt od Angelove, (160) ovčar vodi kući stado od Arenberga, (193) krovovi i dimnjaci od Schulza, glave (188) starica i (189) djevojka, oboje vanredno efektno, od Reng-a.

Italija imade sjajnih stvari kao: (198) prolaznici studije sjena od Ballochi-a, (200) djevojče u bijelom od Bartogli-a, (205) krasna ženica iz Pijemonta sa čarobnim osmješkom i osebujnim nakitom glave od Fecia di Cossato conte Emilio, (213) ljubeći se golubi od Harnisci-o, (227) dijete od dr. Righetti-a, (223) zid sa 2 dječaka i 234 patkice, obje od Vendera.

Čehoslovaci iznenađuju svježinom, snagom i obradbom motiva na nov način. Najbolji je (245) znatiželjni trolist, tri djevojčice, od Kindl-a, 248 start dječačkog aeroplana

od Laušmana, 254 INRI, raspelo i inju od Pešaka, 258 krsteća se starica od Šika i napokon puna života i mladosti, snažna (255 i 256) prizori mladosti i oduševljenja sa sleta u Pragu, ujedno kao portreti, od Poperove Grete.

Belgija imade (271) toneće sidro od L'Honneura, 277 gondola od Smetha.

Madžarska je izložila nekoliko snažnih talenata, od kojih 284 Akt kroz čipkasti stor, od Aszmana, 288 rodino gnijezdo od Balogha, 292 petero na klupi od Horanyi-a. 296 čistač velegradskih kandelabara od Lighetia, (300) akt od Ramaba i najbolja: 309 Žetva od Vadaša. To je malo remek-djelo.

Indija imade nekoliko snažnih stvari a prije svega portrete 314, 315, 327, 318 Indijka sa lotosom od Dadibur-Yohra iz Bombaya, 321 plesači u hramu od Jeppsona, 326 Veslač od Kaporkara. Akt snažnog Hindusa na veslu zahvaćen je neprispodobivo, kontrasti sjene daju mišićni relijef vanredan.

Englezi su ovaj put zastupani slabije, a ističe se (349) portret Holanđanke od Yvonne.

Japan dao je životnu i impresivnu (350) Fotoreporteri od Hiray-Yuija, slika koja uprav hipnotizira gledaoca. Inače imadu po primjeru Nijemaca mnogo mikro-slika, paučina u inju, staklenka na štampanoj stranici engl. knjige. Cvijeće od akacije, Pelargonije od Oči-Šogo-a, i druge.

Španija nije zastupana, ali jest Portugal sa malo ali jakih slika, n. pr. (366) pjene na moru od Osorio-a, (367) vjetrenjače od Pontesousa i simbolička (370) otpaci, tj. starac i smeće u kištrama, od Venture.

Švicarska je s br. 371, živežni trg od Boesigera, 372 Rab i 375 vojnik, od Lüthija zastupana sa malo, ali odličnih radova, dok Kina daje (382) plima od Šu-Čong-Li-ja. — Rumunjska (388) neobično krasnu Rumunjku iz Karpata od Sutu-a; Nova Zelandija (390) vedrinu i 392 brodske linije od Mc Gregora.

Meksiko, Egipat, Argentina, Holandija, Francuska, Luxemburg, Kanada, Australija, Kongo, Birma, Brazilija Irska, Java itd. zastupane su s manjim radovima, dok svakako treba istaći kao prvoklasne: Dansku (436) most od Jörgenssena, Čile (435) akt — Zora — od Dragojose-a, Monaco (429) također akt od Tournaya. Poljska (408) Braća od Rotblita, Južna Afrika (417) dva crnca što muzu kozu od Balanca, i kao jednu od najboljih Hawai (421) skok mnogo studentica u plivački bazen na natjecanje, zapanjuje svojom kompozicijom i oštrinom svjetla, a i tehnički je snimak (1/300 sek.) rijetko uspio.

Konačno **naši:** 52 izlagača sa oko 100 slika! Ne znamo koji je najbolji, jer po svaki imade svojih odlika: jedan u izboru motiva, drugi u obradbi, treći u svjetlosnim efektima, četvrti u tehnici ili koloritu. Kaufman daje aktove, (br. 2) Na vodi, Kos (3) zavjesa izvrsno, Kocjančić (8) marljive ruku, rijetko uspjeli efekt portret kroz stor, Smolej (10) tursko groblje, studija oblaka, Pfiffer (13) isto kroz katedral-staklo, Kuba (17) madona, jedna divna stvar, Szegö (20) noćni svjetlosipači, Cizelj (24) oblaci prijete, dvije seljanke spremaju sijeno. Dabac (27 do 30) portret-studije seljaka, savršeno lijepe, Fuks (37 do 39) studije iz Venecije ali na posve nov način dosele neviđen, Guteša (45) dječarac, Habermüller (48) crijepovi, Horvat (52—53) studije svjetla, Javorsky (57) aleja, Kirasić (59) beskraj, Kojić (60—61) genre, mali čovjek, Marinković (65) race, Radošević (70) dvoje djece sa sapunicom, izvrsno, Šnur (71—72) prekrasni oblaci, Skrygin, naš najbolji (br.

75) portret Talijanke, (72) groblje; Szabo (82) parkiranje auta, Vlašić (87—88) guske i pejsaž. Sve sami odlični radovi. Nemoguće je sve naše navesti, jer to bi značilo sav katalog! Bez samohvale se može objektivno ustvrditi da su apsolutno ponajbolji naši i da im to priznaje danas već sav svijet, označujući pače neki način kao »zagrebačku školu«, što je u vanjskom svijetu najbolja preporuka. Ponosni smo na to i čestitamo njima i sebi!

Spectator

EPIDEMIJA GRIPE. Zanimivi se pokusi vrše u inozemstvu kako bi se spriječilo širenje ove neugodne i opasne epidemije koja se godišnje ponavlja na proljeće i jesen. U raznim internatima, u većim bankama, tvornicama, vojarnama i t. d., vršene su profilaktične mjere. Davan je kinin u malim dozama redovno kroz dulje vrijeme i pokazalo se da se u takovim skupinama ljudi gripa nije pojavljivala ili ako se je rijetko i pojavila onda je bolest protekla brzo i lako. Iz Holandije imamo kod nas u prometu takove male doze kinina u formi pošećerenih pilulica pod imenom »AFLUKIN«, a iste su već poznate po čitavom svijetu. Kao dobro prokušano sretstvo preporučamo ga našim čitateljima

---

Svim našim čitateljima i oglašivačima želi Sretan Božić

Uredništvo.

Izdavač »Društvo Zagrepčana«. — Odgovorni urednik Stjepan Stiegler, grad. senator, Solovljeva ul. br. 16. — Uredništvo i uprava Ilica br. 28/II. kat. Tel. 24-383. — Tiskara »Tipografija« d. d. u Zagrebu, Preobraženska ul. br. 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47. — Za oglasni dio odgovara Lukac Ivan, Padovčeva ul. br. 9.

Kupujte samo kod naših oglašivača!